

Právnická fakulta Univerzity Karlovy
Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PODMÍNKY PROHLÁŠENÍ KONKURZU

Roman Moussawi

2008/2009

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. František Zoulík, CSc.

Datum uzavření rukopisu 31.12.2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Podpis

Roman Moussawi

Poděkování

Děkuji panu Prof. JUDr. Františku Zoulíkovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce za pomoc z vytyčením základní osnovy diplomové práce a za důvěru spočívající v umožnění pracovat na této práci podle mých představ.

Zároveň děkuji Mgr. Tomáši Mužikovi za materiální pomoc při psaní diplomové práce, která spočívala v zapůjčení literatury a osobního počítače.

1	ÚVOD.....	1
1.1	ÚVODNÍ SLOVO	1
2	PODMÍNKY PROHLÁŠENÍ KONKURZU.....	3
2.1	ÚPRAVA PODMÍNEK PROHLÁŠENÍ KONKURZU.....	3
2.2	OBECNĚ O PODMÍNKÁCH PROHLÁŠENÍ KONKURZU	5
2.3	ÚPADEK	6
2.3.1	Úpadek ve formě platební neschopnosti	7
2.3.2	Úpadek ve formě předlužení.....	9
2.3.3	Hrozící úpadek.....	12
2.3.4	Rozhodnutí o úpadku.....	12
2.4	(NE) DOSTATEK MAJETKU.....	13
2.5	NEÚSPĚCH SANAČNÍCH ŘEŠENÍ	16
2.5.1	Obecně o způsobech řešení úpadku	16
2.5.2	Reorganizace a její přeměna v konkurz.....	17
2.5.3	Oddlužení a jeho přeměna v konkurz	19
2.6	PROCESNĚPRÁVNÍ PODMÍNKY.....	22
2.6.1	Obecně	22
2.6.2	Podmínka náležitě zahájené řízení.....	23
2.6.3	Podmínky na straně soudu	28
2.6.4	Podmínky na straně účastníků	30
2.6.5	Zásada ne bis in idem.....	35
2.6.6	Požadavky mimoprocesní povahy	37
2.7	PODMÍNKY SUI GENERIS.....	39
2.7.1	Moratorium	39
2.7.2	Vyloučené subjekty.....	42
2.8	KONKURZ.....	44
3	ZÁVĚR.....	45
	POUŽITÉ ZKRATKY:.....	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	50
	PRE-CONDITIONS FOR ADJUDICATION OF BANKRUPTCY	53
	KLÍČOVÁ SLOVA:	55

1 ÚVOD

1.1 ÚVODNÍ SLOVO

V době, kdy jsem si vybíral téma své diplomové práce a pátral po zajímavém neokoukaném tématu, měl v brzké době vstoupit v účinnost nový insolvenční zákon a s ním související právní předpisy. *Pokud některé období polistopadových dějin českého úpadkového práva bylo možno označit za revoluční, pak je to rok 2008. Po patnáctiletém „panování“ zákona č. 328/91 Sb., o konkurzu a vyrovnání se součástí českého právního řádu stala nová právní úprava úpadkového řízení, vyhlášená pod č. 182/2006 Sb. Jen s trochou nadsázky lze mluvit o revoluci v této oblasti práva.¹*

I kdyby tomu tak nebylo, rozhodně by insolvenční právo stálo v popředí mého zájmu pro svoji složitost a zajímavost a pro spojení relativní speciálnosti jeho použití s relativní složitostí a obsáhlostí. Speciálností insolvenčního práva rozumím, že přichází v úvahu až po splnění relativně přísných podmínek, aby řešilo určité „nestandardní“ situace společenského života, které bychom mohli chápat jako mezní. Složitost můžeme mimo jiné vidět z výsledků konání zkoušek pořádaných Ministerstvem spravedlnosti pro insolvenční správce. První se uskutečnili v květnu 2008. *První zkoušky 27. května se fyzicky zúčastnilo 28 osob, z toho tři uspěly.²* K tomu je třeba dodat, že další dva původně neúspěšní uchazeči z výše zmíněných si podali stížnost, které bylo vyhověno, když profesor JUDr. František Zoulík, CSc., který působil jako nejvyšší kontrola dané zkoušky, část jejich námitek shledal oprávněnými. I tak je však číslo úspěšných relativně nízké, navíc i výsledky druhé zkoušky nedopadly pro uchazeče nijak úspěšně. *Při druhé zkoušce v polovině října bylo obesláno opět 40 insolvenčních správců. Z nich se dostavilo 12 zájemců. Ostatní se, pod dojmem neúspěšnosti předchozích zkoušených, omluvilo. Z těch 12 zájemců byli opět tři úspěšní.³* (tím však netvrdím, že jsou zkoušky příliš obtížné, je určitě jenom dobře, když funkce insolvenčních správců budou vykonávat opravdu kvalifikovaní správci, kteří budou disponovat potřebnými odbornými znalostmi. Vysokou náročnost správcovských zkoušek tak lze, dle mého

¹ Kozák, J.: Nové úpadkové právo v České republice; Právní zpravodaj, ročník IX, 2/2008, s. 1

² z rozhovoru s pracovníkem justičního odboru Ministerstva spravedlnosti ČR PhDr. Janem Pachmanem otištěného v konkurzních novinách ve vydání č. 23 ze dne 19.11.2008

³ tamtéž

názoru, jen podpořit a chápu ji jako změnu k lepšímu). Obsáhlost IZ lze spatřovat už jen z počtu paragrafů, které IZ obsahuje. IZ navíc není ani zdaleka jediným (i když klíčovým a nejvýznamnějším) zákonem, který se při aplikaci insolvenčního práva použije.

Přes výše uvedené, to však byla právě existence nového IZ, který v sobě skrýval řadu nových institutů, změn a také spoustu očekávání, která mne nemohla nechat chladným a vyústila v mé rozhodnutí vybrat si téma, které by se týkalo právě oblasti insolvenčního práva.⁴

Z konkrétně nabízených témat, týkajících se insolvenčního práva, se mi zdála prakticky všechna zajímavá, takže výběr tohoto konkrétního, uvedeného v názvu diplomové práce, byl spíše náhodný. Dle vybraného tématu si tedy tato diplomová práce klade za cíl, seznámit čtenáře se všemi podmínkami, které je potřeba splnit, aby mohlo dojít k prohlášení konkurzu. (Co se týče jejich dělení a výčtu viz. kapitola 2, podkapitola 2.2.). V diplomové práci se tedy pokusím zmínit všechny možné podmínky, které musí být splněny (případně, které nesmí být naplněny), aby mohlo dojít k rozhodnutí o prohlášení konkurzu jako klíčovým způsobu řešení úpadku dle IZ. Také se pokusím nastínit, jak by mohli být zhojeny a jaké bude rozhodnutí soudu v případě, že splněny nebudou. Aby byly zmapovány všechny cesty, které mohou dlužníka v úpadku vést k rozhodnutí insolvenčního soudu o prohlášení konkurzu, zabývám se v diplomové práci rovněž dvěma dalšími způsoby řešení úpadku, jejichž neúspěch bude mít v konečném důsledku stejný význam jako přímé splnění zkoumaných podmínek, a to prohlášení konkurzu. Kromě toho se pokusím dané podmínky kriticky zhodnotit a upozornit na případné nedostatky, které jsou s úpravou jednotlivých podmínek spjaty, a to hlavně z pohledu zneužitelnosti, jak ze strany věřitelů, tak i ze strany dlužníků,

⁴ pozn. autora: vloženo po uzavření rukopisu

V té době jsem ještě netušil, jak aktuální se daná problematika stane a jakého významu se jí v celospolečenském měřítku dostane v souvislosti s globální ekonomickou krizí. Význam tématu insolvence lze zřetelně vidět i na prioritách nynější vlády. Vláda vytvořila speciální útvar nazvaný Národní ekonomická rada vlády (NERV). *Primárním aktuálním úkolem Rady je analýza rizik a potenciálních dopadů světové finanční krize na Českou republiku a návrhy opatření, kroků a nástrojů, které budou potenciální dopady světové krize na Českou republiku eliminovat a zmírňovat. Trvalým úkolem Rady bude hledání a návrhy receptů, směřujících k udržení a akceleraci ekonomického růstu České republiky.* [Vymezení primárního cíle dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/narodni-ekonomicka-rada-vlady-51371>] Není náhodou, že jedním z nástrojů skrze nějž chce NERV krizi řešit, je právě úprava insolvenčního zákona. Nyní v době krize je zřejmé, jak může být správně nastavená úprava insolvenčního práva prospěšná nejen pro věřitele, ale i celospolečensky a ukazuje se síla a potřeba, co možná nejlepší a nejefektivnější úpravy insolvence, která se v době krize staví do popředí státního zájmu.

protože v oblasti insolvenčního práva (více než jinde) toto nebezpečí vidím jako velice aktuální. Tento můj názor o možné zneužitelnosti insolvenčního práva, potvrzuje i fakt, že v novém IZ je relativně široce koncipována odpovědnost, jak na straně dlužníka, tak na straně věřitele, související právě se zneužitím insolvenčního práva (odpovědnosti za škodu se však v této diplomové práci bohužel nemohu věnovat, protože leží mimo oblast vymezenou zadáním). Výše uvedené o odpovědnosti za škodu je důkazem, že i zákonodárce si možnou zneužitelnost uvědomuje.

2 PODMÍNKY PROHLÁŠENÍ KONKURZU

2.1 ÚPRAVA PODMÍNEK PROHLÁŠENÍ KONKURZU

Úprava podmínek prohlášení konkurzu se nachází prakticky ve třech zákonech. Prvním z nich je OSŘ, tedy kodex, který komplexně upravuje právo civilního procesu a tedy i problematiku jednoho z druhů civilního procesu, a to insolvenčního řízení. V oblasti podmínek prohlášení konkurzu odpovídá OSŘ na otázky, jaké procesněprávní podmínky musí být splněny, aby mohlo k rozhodnutí o prohlášení konkurzu (respektive k zahájení insolvenčního řízení nebo k rozhodnutí o úpadku) dojít. Při zkoumání procesních podmínek si však pouze z OSŘ nevystačíme a budeme společně s ním (jak níže uvidíme) muset použít i OZ.

Dne 01.01.2008 vstoupil v účinnost třetí z nich a to nový IZ, který nahradil dosavadní ZoKV. K tomu je třeba dodat, že potřeba takovéto nové úpravy byla požadována již mnohem dříve a představitelé z řad odborníků nedostatečnost starého ZoKV již dlouho kritizovali a volali po novém moderním a komplexním zákoně. Vezměme si, jako příklad za všechny, vyjádření jednoho z předních odborníků na insolvenční právo, který přijetí insolvenčního zákona již v roce 1998 předpověděl. *Naše úprava konkurzního práva (přes změny, které přinesly její novely) je vývojem postupně překonávána. Řešení je možno hledat pouze v nové komplexní úpravě, která by*

*reflektovala moderní vývojové trendy této oblasti. K jejímu přijetí nepochybně dojde v závislosti na dalším vývoji naší ekonomiky a právního řádu.*⁵

Termín „insolvence“, který byl vybrán pro pojmenování zákona můžeme obecně definovat jako *neschopnost dostáti peněžním závazkům*.⁶ V ZoKV se termínem „insolvence“ rozumělo jen synonymum pro platební neschopnost, tedy označení pro jednu z forem úpadku stojící vedle předlužení. Terminologie se však s novým zákonem přece jenom poněkud změnila. Dnes je termín „insolvence“ chápán poněkud odlišně než jen jako jedna z forem úpadku. Podle mého názoru by se klidně dal tento termín použít i na obecné označení stavu dlužníka, který se nachází v takové situaci, kterou je možné řešit použitím IZ. Navíc bude v určitých případech pojem konkurz používán promiscue s pojmem insolvence. V právních kruzích se dá často slyšet, že se špatný finanční stav dlužníka bude řešit insolvenčí, stejně jako se dá slyšet, že se bude řešit konkurzem, aniž by se tím významově myslelo něco jiného. I v odborné literatuře se často dočteme, že se to či ono týká insolvenčního/konkurzního práva. Je ale možné, že časem dojde k důslednému odlišování těchto pojmů, kdy se nově definované pojmy ustálí v podvědomí právě jen v tom významu, v jakém jsou definovány a budou používány jen v tom významu, v jakém je chápe IZ.

Za základní účel IZ (insolvenčního řízení) můžeme považovat *co nejrychlejší uspořádání majetkových vztahů dlužníka k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem, popřípadě hrozícím úpadkem, při co nejvyšším a zásadně poměrném uspokojení dlužnických věřitelů, a to za použití jednoho ze způsobů řešení úpadku předpokládaného v insolvenčním zákoně*.⁷ Insolvenční řízení má v podstatě dvě fáze. Zjednodušeně se dá říci, že v první fázi jde o to zjistit, zda je dlužník v úpadku. Pokud je pak úpadek u dlužníka opravdu dán, je třeba ho řešit ve druhé fázi a vybrat některý ze způsobů řešení úpadku. V tomto směru IZ znamená zřejmý pokrok, protože zavádí dva instituty, které umožňují způsob řešení úpadku založený na sanačním principu, jedná se o reorganizaci a oddlužení (podrobněji o těchto a jejich vztah ke konkurzu viz níže). Zavedení institutu reorganizace znamená zjevné přiblížení k takovému chápání konkurzu, který je v právní vědě nazýván „moderním konkurzem“ a odlišován od

⁵ Zoulík, F., Zákon o konkurzu a vyrovnání. Komentář. 3 vydání. Praha 1998, C. H. Beck s. XV.

⁶ Ottův naučný slovník - díl dvanáctý. Olomouc 1998, Argo, s. 44

⁷ Holešínský, P., Politzer, T., Strnad, M.: Nové insolvenční právo v České republice (I. Část); Právní rádce, 2007, č. 11, s. II.

„klasického konkurzu“. Moderní insolvenční právo totiž bude upřednostňovat taková řešení úpadku, jenž umožní, aby v provozu podniku bylo pokračováno i v průběhu insolvenčního řízení od těch řešení, která budou znamenat jeho zánik. Konečným cílem však nebude záchrana dlužníka, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale co možná nejvyšší uspokojení věřitele.⁸

IZ se snaží o relativně komplexní úpravu, přesto pouze s IZ nevystačíme. U určitých speciálních otázek budeme muset hledat i v jiných zákonech. Už tak poměrně náročná aplikace IZ je tedy ještě ztížena potřebou, používat v určitých případech ZoIS, OSŘ, OZ, ZP, OBCHZ. a mnoho dalších zákonů. Pro tyto zákony však bude platit, že musí respektovat zásady, na nichž stojí IZ. Pokud se tedy dostanou do rozporu s těmito zásadami, musí jim vždy ustoupit. K tomu jen podotýkám, že je to nutné už jen proto, že *při řešení úpadku dochází k modifikaci nebo sistaci právních principů obecně platných.*⁹ Což tedy mimo jiné vystihuje onu určitou speciálnost insolvenčního práva, o které jsem se výše zmínil.

2.2 OBECNĚ O PODMÍNKÁCH PROHLÁŠENÍ KONKURZU

K tomu, aby insolvenční soud mohl rozhodnout o prohlášení konkurzu, je třeba splnění určitých podmínek. O jaké podmínky se jedná a v jakých případech je považujeme za splněné, o tom je tato diplomová práce. Podmínky můžeme dělit z různých pohledů (jako ostatně prakticky cokoli jiného), nejčastějším dělením je však dělení podmínek na hmotněprávní a procesněprávní. Vzhledem k tomu, že v IZ je konkurz definován tak, že jde o jeden ze způsobů řešení úpadku, zařadil jsem hmotněprávní podmínku existence úpadku do čela všech podmínek a zahájil jsem konkrétní pojednání o jednotlivých podmínkách právě touto podmínkou. Dále pak pokračuji hmotněprávní podmínkou „dostatku“ majetku, ke které přidávám i institut zálohy, který nedostatek dané podmínky může zhojit a tím vlastně může být chápána jako alternativní podmínka (pokud to zjednodušíme, pak bude platit, že je zde buď

⁸ K odlišování klasického od moderního konkurzu viz. Zoulík, F.: K některým problémům zákona o konkurzu a vyrovnání, Právo a podnikání, 1993, č. 2, s. 2-6

⁹ Schelleová, I., Insolvenční zákon - poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy, Eurounion Ostrava 2006 s. 10

dostatek majetku dlužníka, anebo navrhovatel složil zálohu). Ne každý insolvenční návrh však musí skončit konkurzem, jsou zde i jiné možnosti řešení úpadku. Proto v diplomové práci následuje právě tato problematika. Vzhledem k tomu, že v případě reorganizace a oddlužení jde o dva zcela nové instituty, jež dosud náš právní řád neupravoval, o každém z těchto institutů uvádím několik málo úvodních vět. O těchto sanačních řešeních pak pojednávám a mezi podmínkami prohlášení konkurzu je zmiňuji zejména v té souvislosti, že mohou skončit rozhodnutím o prohlášení konkurzu, čímž podle mého názoru rozhodně spadají pod dané téma. Dále se pak dostávám k procesněprávním podmínkám, které musí být splněny, aby jakékoli civilní (v tomto případě insolvenční) řízení mohlo probíhat a aby v daném případě insolvenční soud mohl rozhodnout o prohlášení konkurzu. Procesní podmínky dále dělím a jednotlivě pojednávám o návrhu na zahájení řízení, o podmínkách na straně soudu a o podmínkách na straně účastníků. Dále následuje pojednání o tom, jak se do insolvenčního řízení promítá princip „ne bis in idem“. Následně pak v kapitole procesních podmínek píšou o požadavcích mimoprocenční povahy, které za procesní podmínky nepovažují, ale pro svou podobnost s nimi, se mi zdálo vhodné je na toto místo zařadit. Nakonec ještě přidávám dvě podmínky „sui generis“. První z nich souvisí s institutem moratoria. Druhá z nich spočívá v existenci z působnosti IZ vyloučených subjektů, proti nimž podaný (jinak bezvadný) návrh nemůže vést k prohlášení konkurzu.

2.3 ÚPADEK

Jak již bylo výše zmíněno, je konkurz jedním ze způsobů řešení úpadku dlužníka. Obecně chápeme úpadek jako stav dlužníka, při němž má dlužník závazky vůči řadě věřitelů a není v jeho reálných možnostech je všechny splnit. Pokud se tedy chceme zabývat podmínkami prohlášení konkurzu, je podle mého názoru vhodné začít pojednáním o úpadku. I samotný IZ mluví o úpadku hned ze začátku a to v ustanovení § 3.

Způsob, jakým zákon definuje úpadek, považuji za klíčový. Neměl by být příliš úzký ani příliš široký. Příliš úzká definice by totiž mohla způsobit, že se dlužník do úpadku dostane velice pozdě a tím sníží šance věřitelů na co největší upokojení jejich pohledávek (které je de facto konečným cílem insolvenčního řízení). Příliš široká

definice by zase mohla postihnout osoby, které se ve faktickém úpadku nenacházejí a u nichž zahájení insolvenčního řízení je nejen zbytečné, ale přímo nežádoucí a škodlivé.

2.3.1 Úpadek ve formě platební neschopnosti

Ustanovení § 3 odst. 1 písmeno a) IZ mluví o mnohosti věřitelů a stanoví ji jako první podmínku úpadku dlužníka. Pokud je věřitel jen jediný, má k uspokojení své pohledávky k dispozici výkon rozhodnutí, ovšem cesta k uspokojení skrze insolvenční řízení mu zůstává zapovězena. Stejně to upravoval i ZKV. Považuji za rozumné, že tato podmínka byla v IZ ponechána. Ve shodě s většinovým názorem, představovaným například profesorem Zoulíkem¹⁰, považuji danou podmínku za nutnou pro stanovení hranic mezi exekucí a konkurzem (respektive tedy insolvenčním řízením). Její neexistence by totiž znamenala, posunutí chápání konkurzu (insolvence) jako alternativy k obecnému potupu v civilním řízení, což by jistě nepřineslo nic dobrého.¹¹ Podmínka mnohosti věřitelů se promítá i do ustanovení § 143 odst. 2 první věty IZ, které stanoví, že neosvědčení skutečnosti, že navrhovatel a alespoň jedna další osoba mají proti dlužníkovi splatnou pohledávku, povede k zamítnutí insolvenčního návrhu ze strany soudu. Jako reakce na špatné zkušenosti nabyté při aplikaci ZKV, kdy docházelo ke zneužívání konkurzního řízení a šikanóznímu postupu věřitelů, byla přidána druhá věta ustanovení §143 odst. 2. Tato omezuje okruh osob, které je možné považovat za další věřitele dlužníka. Pokud tedy pluralita věřitelů vznikla tak, že se další osoba stala druhým věřitelem na základě postoupení pohledávky ze strany navrhovatele v době šesti měsíců před podáním insolvenčního návrhu (nebo dokonce po zahájení insolvenčního řízení), podmínka mnohosti věřitelů se dle IZ považuje za nesplněnou. Je zde vyjádřen požadavek, aby se za pluralitu potřebnou k prohlášení úpadku nepovažovala pluralita vytvořená uměle. Jde tedy o jakési zúžení pojmu „pluralita věřitelů“ s cílem chránit dlužníka před účelovým konkurzem. I tady se projevuje ona povaha insolvenčního řízení jako mezního prostředku k uspokojení věřitele.

Ustanovení § 3 odst. 1 písmeno b) IZ stanoví, že musí jít o peněžité závazky, tedy stanoví druh závazku, jehož existence je relevantní pro existenci úpadku. Rovněž stanoví dobu po kterou je třeba, aby dlužník s těmito peněžitými závazky byl v platební neschopnosti, tedy minimální dobu po splatnosti. Jde o dobu 30 dnů a tento časový úsek

¹⁰ blíže viz. Zoulík, F., Zákon o konkurzu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání. Praha 1998, C. H. Beck s 6

¹¹ podrobněji viz. tamtéž

nebyl vybrán náhodou, v obchodním zákoníku¹² najdeme totožnou lhůtu, tentokrát spojenou se vznikem práva na zaplacení úroku z prodlení. Není bez zajímavosti, že v zákoně o konkurzu a vyrovnání¹³ tato lhůta výslovně stanovena nebyla, ale byla původně stanovena jen velice vágně pomocí sousloví „po delší dobu“. Výslovné stanovení této lhůty v IZ má dle důvodové zprávy k IZ sledovat 2 cíle. Prvním cílem je, aby k řešení krizových situací docházelo co nejdříve a druhým cílem, aby bylo jednoznačně určeno, kdy vzniká povinnost podat insolvenční návrh. Určitě tím také došlo k posílení právní jistoty, kdy odpadají pochybnosti na straně dlužníka i věřitele ohledně toho, zda již uběhla dostatečná doba po splatnosti peněžitého závazku, která je potřebná pro to, aby soud (v případě splnění ostatních předpokladů) rozhodl o úpadku.

Ustanovení § 3 odst. 1 písmeno c) IZ stanoví třetí podmínku platební neschopnosti, a to neschopnost dlužníka tyto závazky plnit. Pokud by dlužník neplnil z jiného důvodu, jen na základě své vůle, nikoli tedy z důvodu, že by toho nebyl schopen, k prohlášení úpadku pro platební neschopnost by nemohlo dojít. Dalo by se říci, že tato podmínka určitým způsobem změkčuje tvrdost relativně přísné lhůty stanovené v ustanovení § 3 odst. 1 písmeno b) a brání řetězovým úpadkům.

Na otázku, kdy dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, pomáhá najít odpověď ustanovení § 3 odst. 2 IZ, které *stanoví skutečnosti, při jejichž existenci se má za to, že je dán úpadek formou platební neschopnosti (není-li prokázán opak). K nim patří zastavení plateb (tj. výslovné prohlášení dlužníka), neplnění splatných závazků déle než tři měsíce, neúspěšnost exekuce nebo výkonu rozhodnutí a nepředložení seznamů, které soud uložil předložit dlužníkovi.*¹⁴ Takto jsou formou právní domněnky stanoveny případy, kdy se dlužník považuje za neschopného plnit. Jde samozřejmě o domněnku vyvratitelnou, kterou se bude z logiky věci snažit vyvrátit dlužník. De facto je tedy na dlužníkovi, aby unesl břemeno tvrzení a důkazní a prokázal, že prodlel z důvodu jiného než, že by plnění nebyl schopen. Výslovně toto však stanoveno není a domnívám se, že je to tak i správně, protože výslovné zakotvení by znamenalo, že se součástí zákona stanou teoretické pojmy a navíc by takovéto ustanovení bylo v rozporu s legislativními zvyklostmi. Úprava těchto vyvratitelných právních domněnek jednoznačně posiluje postavení věřitele, který již nemusí (jako tomu bylo dříve

¹² § 369a odst. 2 Obch. zák.

¹³ Konkrétně šlo o § 1 odst. 2 ZoKV

¹⁴ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde, s. 632

v ZoKV) tvrdit a dokazovat, že je dlužník v platební neschopnosti. Samozřejmě se tím i zvyšuje pravděpodobnost, že úpadek dlužníka bude soudem prohlášen a tím se usnadňuje cesta k případnému konkurzu, který by bez prohlášení úpadku na dlužníka nemohl vůbec proběhnout.

Definice platební neschopnosti obsažená v ustanovení § 3 IZ je de facto doplněna ustanovením obsaženým v § 143/3 IZ. Smyslem tohoto ustanovení je zabránit vydání rozhodnutí o úpadku v určitých situacích, které jsou charakteristické tím, že se dlužník dostal do úpadku nezaviněně. Takový dlužník však pro aplikaci tohoto ustanovení musí osvědčit 2 skutečnosti. Za prvé musí osvědčit skutečnost, že za důvodem jeho platební neschopnosti stojí protiprávní jednání třetí osoby. Nezáleží na tom, zda půjde o překročení rozsahu zmocnění, které dlužník udělil třetí osobě, o trestný čin zaměstnance dlužníka nebo třeba i o druhotnou platební neschopnost. To však samo o sobě nestačí a dlužník zároveň musí osvědčit, že lze důvodně předpokládat, že svou platební neschopnost ve stanovené době odvrátí. Tato doba je stanovena do 3 měsíců po splatnosti jeho peněžitých závazků.

2.3.2 Úpadek ve formě předlužení

Druhou formou úpadku, kterou zná IZ je (stejně jako tomu bylo i v ZoKV) předlužení. IZ jej upravuje v ustanovení § 3 odst. 3. Tato forma úpadku tedy nadále zůstává určena jen pro PO a FO-podnikatele. FO-nepodnikatelé (které ani nebyly podnikateli) jsou vyloučeny z možnosti, ocitnout se v úpadku z důvodu předlužení. Rozšíření na FO-nepodnikatele by nemělo smysl. *Úpadek formou předlužení je i nadále omezen jen na FO-podnikatele a na právnické osoby; jeho rozšíření tak, aby platil obecně (i na FO, které nejsou a nikdy nebyly podnikateli), by nemělo praktický význam, protože z definice předlužení vyplývá, že může jít jen o osoby, které mají povinnost vést účetnictví.*¹⁵ V tomto směru se zachovává to, co již známe ze ZoKV.

Přesto v úpravě předlužení určitou změnu najít můžeme, při podrobnějším srovnání výše uvedeného ustanovení § 3 odst. 3 věty druhé s dřívějším ustanovením ZoKV¹⁶ zjistíme, že zde vypadlo slůvko „splatné“. O předlužení půjde, jestliže souhrn (i nesplatných) závazků dlužníka převyšuje hodnotu jeho majetku. Nově se tedy přihlíží ke všem závazkům, nikoli jen k těm splatným jako to známe ze ZoKV. Tato „novinka“

¹⁵ Důvodová zpráva k IZ s. 156

¹⁶ Konkrétně jde o § 1 odst. 3 ZoKV

má vést k tomu, že bude dříve zjištěn úpadkový stav dlužníka (s tímto záměrem souvisí i jiné ustanovení IZ, které upravuje povinnost výše uvedených dlužníků podat insolvenční návrh). Vychází se z logického pravidla, že čím dříve ke zjištění úpadku dojde, tím více budou věřitelé nakonec v insolvenčním řízení uspokojeni. Otázkou je, zda tato změna spočívající ve vypuštění jediného slůvka, nepovede k nárůstu podávaných návrhů ze strany věřitelů, které někdy možná budou oprávněné (a tím vlastně v souladu s účelem IZ spočívajícím v co nejdřívejším řešení úpadku dlužníka), ale jejichž podáním bude předcházet nepoctivé jednání, spočívající ve snaze získat potřebné informace o nesplatných závazcích za každou cenu. Úspěšnost návrhu ze strany věřitele totiž bude záviset na schopnosti získat informace o nesplatných závazcích. To je velice obtížné. Když k tomu přičteme fakt, že zájem na uspokojení své pohledávky a tím i na včasném zahájení insolvenčního řízení může být ze strany věřitelů považován za existenční (z důvodu ochrany před ztrátou mnohdy nemalých finančních prostředků vyjádřených výší pohledávky), je nasnadě, že toto vypuštění jediného slůvka může vést k získávání těchto informací i způsoby za hranicí zákona. Pokud tedy budeme předpokládat, že věřitelé budou při zjišťování potřebných informací o dlužníkově předlužení postupovat v souladu se zákonem, nelze než souhlasit s názorem, že insolvenční návrhy ze strany věřitelů z důvodu předlužení budou podávány jen velice sporadicky. *Lze tedy jako akceptovatelný vyslovit názor, že také v insolvenčním řízení bude podání věřitelského návrhu z důvodu předlužení spíše mimořádně šťastnou shodou náhod s nezaručeným výsledkem hodnocení získaných informací ze strany soudu.*¹⁷

Kdyby k závěru, že jde o předlužení, stačila pouze skutečnost, že souhrn závazků převyšuje hodnotu majetku (zjištěná například z pravidelné rozvahy), došlo by k enormnímu nárůstu „bezduvodných“ konkurzů, které by se mohly lehce stát nekalosoutěžní zbraní v rukách konkurence. Kdyby definice předlužení zněla pouze takto, nešlo by než souhlasit s názorem¹⁸, že by se dle definice do úpadku dostali i podnikatelé, kteří by se jinak do úpadku nedostali a jejichž podnikání nelze jako úpadkové chápat (a šlo by tedy o definici chybnou, která by snížila efektivnost celého

¹⁷ Kavan, P. : Poznámky k vybraným ustanovením insolvenčního zákona: Sbíрка prací na téma nové insolvenční právo, Key Publishing, Ostrava, 2006, s. 99

¹⁸ vyjádřeným např. v: Kuhn, P. : Poznámky k vybraným ustanovením insolvenčního zákona: Sbíрка prací na téma nové insolvenční právo, Key Publishing, Ostrava, 2006, s. 107

IZ). Zřetelně to lze vidět na podnikatelích v oblasti služeb. *Osoby podnikající ve službách zpravidla nepotřebují k podnikání příliš hmotného majetku. V případě advokáta to je pár obleků, knížek, notebook a drahé plnicí pero. Obecně platí, že některý majetek není a nemůže být zahrnut v účetní rozvaze, přestože má vysokou vnitřní finanční hodnotu (např. kvalifikace, zkušenost a reputace). V případě podnikatelů v segmentu služeb tak do jisté míry dochází ke značnému účetnímu zkreslení jejich hospodářské situace.*¹⁹ V podstatě by tedy krátkodobá nerovnováha mezi závazky a majetkem, která by se nikterak nedotkla věřitelů, mohla lehce splnit definici předlužení a z ní vyplývající povinnost dlužníka podat insolvenční návrh z důvodu svého úpadku. Takovémuto „zjednodušenému“ chápání předlužení brání třetí věta ustanovení § 3 odst. 3 IZ, která stanoví, co se do ocenění majetku zahrne. *Definice předlužení má však i svou druhou část. Podle ní se do ocenění dlužníkovu majetku zahrne i očekávaný výnos z pokračující správy majetku nebo podnikatelské činnosti. To tedy znamená, že k ocenění dlužníkovu majetku, který již fakticky existuje, se přičítají i hodnoty reálně očekávané (tzv. expectans), v rozsahu, v jakém jeho majetek zvýší. Očekávaný výnos ovšem musí být reálný, což mimo jiné znamená i to, že má být získán v dohledné době a že naděje na jeho získání není jen spekulativní, ale je smluvně nebo jinak právně podložena.*²⁰ Reálně očekávanými hodnotami by mohly být typicky dividendy, úroky nebo třeba výnosy z nájemného. Toto ustanovení třetí věty § 3 odst. 3 vychází z reálného fungování podnikatelů, kdy i u solventního subjektu může dojít k pomíjivému stavu, při kterém pasiva převáží nad aktivy.

¹⁹ Kuhn, P. : Poznámky k vybraným ustanovením insolvenčního zákona: Sbíрка prací na téma nové insolvenční právo, Key Publishing, Ostrava, 2006, s. 107

²⁰ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde, s. 633

2.3.3 Hrozící úpadek

Jde o nový pojem, který v ZoKV nenajdeme. *O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude chopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.*²¹ Jde tedy o jakýsi objektivně předpokládaný stav, který nastane v budoucnu. Co se týče nepeněžitých závazků, tak k těm se nepřihlíží. Půjde například o situace, kdy se odběratelé dostanou do úpadku a dá se tedy předpokládat, že i dodavatelé, na těchto odběratelích závislí, se dostanou do takových finančních problémů, které mohou skončit rozhodnutím o úpadku.

Dle IZ může být i hrozící úpadek důvodem pro podání insolvenčního návrhu, ale je třeba zdůraznit, že takovýto návrh může podat jenom dlužník sám²². Vychází se z toho, že jen dlužník sám je tím, kdo dokáže svou situaci posoudit a je schopen učinit závěr, zda jde o hrozící úpadek či nikoli. Navíc by asi nebylo vhodné dávat věřitelům do rukou nátlakový nástroj v podobě možnosti podat takovýto návrh. Lehce by mohlo dojít ke zneužití pro účely, které neodpovídají smyslu a zásadám insolvenčního řízení. Hrozící úpadek je tedy jakousi alternativou k platební neschopnosti a předlužení jako podmínek pro rozhodnutí o úpadku a může je i nahradit, protože i při hrozícím úpadku je možno vydat rozhodnutí o úpadku a rozhodnout o prohlášení konkurzu.

2.3.4 Rozhodnutí o úpadku

*Insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, je-li osvědčením nebo dokazováním zjištěno, že dlužník je v úpadku nebo že mu úpadek hrozí.*²³ Jde o základní otázku, která musí být v rozhodnutí vyřešena, aby se od fáze, která je společná pro všechny způsoby řešení úpadku, dalo přejít ke konkrétnímu způsobu řešení úpadku. Úpadek je tedy „condictio sine qua non“ pro další pokračování insolvenčního řízení a tím je tedy mimo jiné „condictio sine qua non“ pro případné vydání rozhodnutí o prohlášení konkurzu.

Nezbytným důsledkem rozhodnutí o úpadku pak bude rozhodnutí o způsobu jeho řešení (zda-li tedy bude úpadek třeba řešit konkurzem anebo bude na místě použít některou ze sanačních forem řešení úpadku). Tyto dvě rozhodnutí mohou být spojena. Insolvenční soud spojí rozhodnutí o úpadku s rozhodnutím o způsob jeho řešení

²¹ § 3 odst. 4 IZ

²² viz § 97 odst. 3 IZ

²³ § 136 odst. 1 IZ

v případech, kdy je dlužníkem osoba, u které IZ nedovoluje způsob řešení úpadku prostřednictvím oddlužení nebo reorganizace. V takových případech tedy insolvenční soud, zároveň s rozhodnutím o úpadku, rozhodne o způsobu jeho řešení jediným možným způsobem a prohlásí konkurz. *Na druhé straně v případě dlužníků, u nichž je přípustná forma řešení úpadku reorganizací či oddlužením je možné, aby došlo ke spojení rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku dlužníka s rozhodnutím o způsobu jeho řešení reorganizací či oddlužením.*²⁴ Pokud není použit předešlý způsob spojeného rozhodování, rozhoduje insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatně dle podmínek a ve lhůtě uvedené v ustanovení § 149 IZ. Před tímto rozhodnutím o způsobu řešení úpadku však může dojít k rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, že dlužník v úpadku není, a to i bez návrhu. Insolvenční soud toto rozhodnutí vydá tehdy, zjistí-li, že dlužníkův úpadek (ani po rozhodnutí o úpadku) nebyl osvědčen. Stejně rozhodne i tehdy, pokud se nepřihlásil žádný věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou (a pohledávky jim postavené na roveň) jsou uspokojeny. Konečně soud rozhodne, že dlužník není v úpadku také v případě, že tak navrhne sám dlužník a k tomuto svému návrhu přiloží listinu, kde bude s takovýmto postupem soudu vysloven souhlas, a to jak ze strany insolvenčního správce, tak i ze strany všech věřitelů (pravost podpisů všech osob, které souhlas podepsaly, musí být úředně ověřena).

Rozhodnutí o úpadku je tedy základní hmotněprávní podmínkou prohlášení konkurzu, neboť bez toho, aby bylo insolvenčním soudem rozhodnuto o dlužníkově úpadku, nemůže dojít k rozhodnutí o prohlášení konkurzu. Rozhodnutí o úpadku má charakter usnesení, jak vyplývá z ustanovení § 88 IZ a musí obsahovat náležitosti stanovené v ustanovení § 136 odst. 2 IZ.

2.4 (NE) DOSTATEK MAJETKU

ZAMÍTNUTÍ INSOLVENČNÍHO NÁVRHU PRO NEDOSTATEK MAJETKU

Mezi podmínky prohlášení konkurzu patří z toho pohledu, že nedostatek majetku v určitých případech vede k zamítnutí insolvenčního návrhu a tím k nemožnosti dosáhnout skrze insolvenčního řízení uspokojení pohledávek. *Majetkem je třeba*

²⁴ Kozák, J.; Budín, P.; Dadam, A.; Pachel, L. Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 191

*rozumět nejen dlužníkův majetek, ale celou majetkovou podstatu, tedy i majetek jiných osob než dlužníka, jenž do ní náleží, stanoví-li to IZ.*²⁵

Když se ohlédneme do ZoKV, tak problematika zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku byla upravena v ustanovení § 12a odst. 4 ZoKV. Podle tohoto ustanovení bylo možno zamítnout návrh na prohlášení konkurzu tehdy, bylo-li zřejmé, že majetek dlužníka nebude k úhradě nákladů konkurzu postačovat. Smysl takové úpravy je zřejmý, zabránit zahájení konkurzního řízení v takových případech, kdy by nemohlo splnit svůj účel (kterým je uspokojení pohledávek věřitelů).

V IZ dochází oproti tomu co známe ze ZoKV k modifikaci a rozšíření, kdy musí být pro zamítnutí insolvenčního návrhu splněna kumulativně celá řada podmínek uvedená v ustanovení § 144 IZ. Vzhledem k množství, ale i obsahu uvedených podmínek lze předpokládat, že k zamítnutí majetku pro nedostatek majetku bude docházet jen zcela ojediněle. Vidíme zde zřejmou snahu upřednostnit pozitivní rozhodnutí o úpadku. K tomuto je zajímavé podotknout, že původní text důvodové zprávy nepočítal ze zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku dlužníka a naopak stanovil nemožnost zamítnout insolvenční návrh jen pro to, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení, i přestože by to bylo zřejmé. Výše uvedené podmínky, které vedou k zamítnutí insolvenčního návrhu, byly přidány až v průběhu legislativního procesu. *Právní úprava zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku byla změněna na základě pozměňovacího návrhu, podaného poslancem ing. R. Chytkou (ODS).*²⁶

ZÁLOHA

Pokud však navrhovatel zaplatí požadovanou zálohu na náklady insolvenčního řízení, k výše uvedenému zamítnutí návrhu pro nedostatek majetku nedojde.²⁷ Můžeme tedy učinit jednoduchý závěr, že navrhovatel má, po zaplacení zálohy, právo požadovat vydání rozhodnutí o úpadku (pokud jsou samozřejmě splněny i jiné podmínky pro toto rozhodnutí) i ve výše uvedených situacích, kdy je pravděpodobné, že insolvenční řízení nepovede k cíli, kterému je určeno, tedy k (alespoň částečnému) uspokojení věřitelů. V

²⁵ Zelenka, J. a kol.: Insolvenční zákon s komentářem, důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000, Linde Praha 2007, s. 242

²⁶ Richter, T.: Poznámky k vybraným ustanovením insolvenčního zákona: Sbírká prací na téma nové insolvenční právo, Key Publishing, Ostrava, 2006, s. 99

²⁷ § 144 odst. 2 IZ

případech uvedených v ustanovení § 144 odst. 1 IZ bude tedy podmínkou pro rozhodnutí o úpadku skutečnost, že navrhovatel zaplatil požadovanou zálohu. Pokud tento požadavek splní, vzniká mu „právo na rozhodnutí o úpadku“. Toto ustanovení hodnotím jako pozitivní. Pokud je věřitel ochoten na své nebezpečí (v podobě možná nenávratné investice) nést případné náklady a tedy nezatěžovat stát, není důvod mu toto neumožnit a nedovolit mu investovat vlastní peněžní prostředky do prověření majetkových poměrů dlužníka. Pokud navíc vezmeme v potaz existenci institutů neplatnosti, neúčinnosti a nebo odporovatelnosti právních úkonů, není úplně nereálná možnost, že se navrhovateli jeho investice vrátí a bude v insolvenčním řízení uspokojena jeho pohledávka.

Pro úplnost je třeba podotknout, že insolvenční soud může zaplacení zálohy uložit, a to jak věřiteli, tak i dlužníkovi (tuto povinnost však nelze uložit zaměstnanci dlužníka, který se domáhá pouze své pracovně právní pohledávky). Může tak učinit před rozhodnutím o insolvenčním řízení, je-li to nutné ke krytí nákladů řízení a prostředky k tomu nelze zajistit jinak. Případné nezaplacení této zálohy ze strany navrhovatele pak může vést k zastavení insolvenčního řízení.²⁸ Je rozhodně zajímavé, že insolvenční soud, přestože sám dospěje k rozhodnutí, že je třeba zálohu zaplatit, nijak její nezaplacení sankcionovat nemusí a dokonce nemusí ani takovouto zálohu vymáhat. Nejsm si jistý, zda-li v tomto případě nebyla insolvenčnímu soudu dána přeci jenom příliš široká míra uvážení. Je přeci podivné rozhodnout o potřebě zaplacení zálohy, aby následně bylo možno postupovat, jako by takováto potřeba zde nebyla. Pokud tím má být reagováno na situace, kdy potřeba zálohy objektivně pominula (např. byl zjištěn další majetek dlužníka), měl to podle mého názoru IZ výslovně stanovit.

Na institut zálohy ve spojení s (praktickou) nemožností zamítnou návrh pro nedostatek majetku, se můžeme podívat i z úplně jiného pohledu. Vzhledem k tomu, že možnost zamítnout návrh pro nedostatek majetku je připuštěna jen pro velice úzký okruh případů, dá se předpokládat, že soudy toto budou obcházet a zastavovat řízení z důvodů nezaplacení zálohy, kterou v případech nedostatku majetku budou vyměřovat. *Lze tedy očekávat, že v případě nedostatku majetku soudy budou mít tendenci o to více vyměřovat zálohy a řízení zastavovat z důvodů neuhrazení zálohy.*²⁹

²⁸ viz § 108 odst. 1 a odst. 3

²⁹ Pelikán, T.: Nové úpadkové právo v České republice; Právní zpravodaj, ročník VIII, 12/2007, s. 8

Zajímavá otázka, kterou je třeba si položit je, co bude s dlužníkem, který nemá prostředky ani na uhrazení zálohy. Když si představíme, že může jít o obchodní společnost, která nemá prostředky ani na vlastní zánik, dostane se do neřešitelné situace. Takový dlužník (i když sám podá insolvenční návrh) nebude moci nijak z dané situace vybědnout a nezbude mu, než jen setrvat jako jakási spící společnost, která je sice v úpadku, ale jejíž insolvenční řízení bylo pro nezaplacení zálohy zastaveno.³⁰

DOSTATEK MAJETKU A ZÁLOHA JAKO PODMÍNKY PROHLÁŠENÍ KONKURZU

Z výše uvedeného vyplývá, že za určitých okolností je dostatek majetku podmínkou prohlášení konkurzu v tom smyslu, že jeho nedostatek povede k zamítnutí insolvenčního návrhu. Toto je ovšem podmínka, která může být zhojitelná zaplacením zálohy.

Dá se tedy shrnout, že jednou ze zvláštních hmotněprávních podmínek prohlášení konkurzu je, buď splnění požadavku dostatečného majetku na straně dlužníka, anebo zaplacení zálohy na straně navrhovatele, pokud předchozí požadavek splněn není.

Určitou specifickou podmínkou by pak mohlo být nesplnění uložené povinnosti zaplatit zálohu. Toto však je možno chápat jen jako jakousi relativní podmínku, protože samotné nezaplacení nebude vždy znamenat zastavení řízení a tím i překážku k prohlášení konkurzu. Překážkou se totiž stane jen ve spojení s uvážením soudu o tom, že zastavení řízení je na místě.

2.5 NEÚSPĚCH SANAČNÍCH ŘEŠENÍ

2.5.1 Obecně o způsobech řešení úpadku

Cílem insolvenčního řízení je rozhodnutí o úpadku a rozhodnutí o způsobu jeho řešení. Klasickým rozhodnutím o způsobu řešení úpadku je rozhodnutí o prohlášení konkurzu na majetek dlužníka. Co se týče ZoKV, tak ten obsahoval dva instituty, jimiž bylo možné řešit úpadek, a to konkurz a vyrovnání. V praxi se uplatňoval prakticky

³⁰ blíže viz. tamtéž

pouze konkurz a institut vyrovnání byl v podstatě mrtvý. *Ze statistik Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že od účinnosti zákona o konkurzu a vyrovnání k 1.10.1991 do konce 1. pololetí roku 2007 bylo celkem prohlášeno 20 113 konkurzů a povoleno 45 vyrovnání.*³¹ (navíc i tato data můžeme považovat za zkreslená ve prospěch vyrovnání, neboť některé velké subjekty by bez státní pomoci vyrovnání nebyly schopni realizovat). Kromě této likvidační formy řešení úpadku zavádí IZ dvě nové formy sanačního řešení úpadku. Jedná se o reorganizaci a oddlužení. *Sanační řešení spočívají v tom, že i při úpadku umožňují další aktivity dlužníka, které mohou vést k překonání krize. Důvody těchto řešení bývají sociální, ale vždy jsou i ekonomické. Časovým rozložením nebo jiným usnadněním dlužnickových plateb dosahují často toho, že i věřitelům se dostane více než při řešeních likvidačních.*³²

2.5.2 Reorganizace a její přeměna v konkurz

Jde o institut, který se prostřednictvím IZ³³ objevuje v českém právním řádu poprvé. Jde o sanační způsob řešení úpadku, který je alternativou k řešení úpadku konkurzem. Poprvé se tento institut objevil v právu USA a postupně byl s určitými odchylkami převzat do většiny právních řádů. I pro český IZ byla vzorem především úprava platná v USA. Inspirace však byla hledána i v některých evropských úpravách, především v Německu a Rakousku. Inspirace pro obsahovou náplň reorganizace byla hledána v zahraničí z důvodu nemožnosti navázat na předchozí legislativní úpravu a judikaturu.

Co se týče pojmu „reorganizace“ je třeba podotknout, že nebyl vybrán příliš vhodně a nevystihuje podstatu procesu, který představuje. *Termín „reorganizace“ je poněkud zavádějící. V češtině se pod ním rozumějí většinou pouze mechanické, organizační změny, zatímco v angličtině zahrnuje i věcné, podstatné změny a odpovídá nejspíše tomu, co se u nás označuje jako „restrukturalizace“.* Ale v mezidobí se z „reorganizace“ stal terminus technicus pro určitý způsob řešení úpadku a jako takový je nyní užíván.³⁴ U laické veřejnosti by ale nevyvolal, bez znalosti dané problematiky, správnou představu o tom, o co se vlastně jedná.

³¹ Richter, T.: Reorganizace podle insolvenčního zákona - 1. část; Právní rozhledy, 2008, č. 13, s. 465

³² Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde s. 634

³³ § 316 a násl.

³⁴ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde s. 634

Co se týče cíle reorganizace, můžeme říci, že je v podstatě stejný jako u konkurzu, a to jednoduše řečeno, co možná největší uspokojení věřitelů. To, čím se reorganizace od konkurzu odlišuje, je metoda jakou se tohoto cíle snaží dosáhnout. Oproti konkurzu, který de facto dlužníka vyřadí z ekonomické aktivity, přichází reorganizace s řešením sanačním, které umožňuje ekonomické aktivity dlužníka a má vést k překonání krize, aniž by k „likvidaci“ dlužníka došlo.

Tato alternativa ke konkurzu ovšem nebude „všelákem“, který by bylo možno použít vždy. Bude třeba vždy zvažovat, zda-li se prostřednictvím reorganizace dosáhne většího výnosu věřitelům, než kdyby byl prohlášen konkurz. Půjde například o ty případy, kdy hmotný majetek není skoro žádný, zatímco je zde velká, jiná než majetková, hodnota podniku (spočívající například v know-how). *Obecně je reorganizace obhajována zájmem o zachování going concern value hodnoty podniku. Důležité je rozlišení neživotaschopného podniku dlužníka od podniku, který je perspektivní, ale má dočasné finanční těžkosti.*³⁵ Smyslem je zachování podniku dlužníka. Vzhledem k velkým vstupním a transakčním nákladům reorganizace nebude tato forma vhodná pro malé dlužníky, kteří většinou nedisponují potřebnou finanční silou.

*Reorganizace se týká dlužníka podniku (popř. i jeho dalšího majetku) a je pro ni charakteristické, že provoz podniku je zachován, ale je podroben různým sanačním opatřením, které schválil soud a jejichž provádění je průběžně kontrolováno.*³⁶ Může jít o PO i FO, ale vždy musí jít o podnikatele.

Reorganizace není přípustná u právnických osob v likvidaci, u obchodníků s cennými papíry a u osob oprávněných k obchodování na komoditní burze dle zvláštního právního předpisu. U menších podnikatelů (kteří nedosáhli stanoveného obrátu nebo určitého počtu zaměstnanců) zase bude třeba předložit insolvenčnímu soudu reorganizační plán schválený věřiteli. I když je tedy reorganizace určena především velkým a středním podnikatelům, v případě souhlasu věřitelů může být schválena pro libovolně velkého podnikatele (tedy i toho nejmenšího). I zde můžeme mimochodem pozorovat projev jedné z priorit nového IZ a to, větší míru účasti věřitelů na insolvenčním řízení, v tomto případě na rozhodování o způsobu řešení úpadku.

³⁵ Zelenka, J. a kol.: Insolvenční zákon s komentářem, důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000, Linde Praha 2007, s. 463

³⁶ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde s. 663

PŘEMĚNA REORGANIZACE V KONKURZ

Reorganizace může podle osnovy skončit trojím způsobem. Pravidelným způsobem skončení bude splnění reorganizačního plánu, které soud svým rozhodnutím pouze bere na vědomí (§364). Dále soud může rozhodnout, že reorganizace se přeměňuje v konkurz, jsou-li plněny podmínky uvedené v § 363 odst. 1, jimiž je společné to, že reorganizace se stala neúspěšnou. Konečně soud může zrušit rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu, jsou-li splněny podmínky podle § 362, svědčící o nepoctivém jednání.³⁷

IZ tedy stanoví podmínky pro to, aby soud rozhodl o přeměně reorganizace v konkurz. Jde o taxativně vymezené podmínky, které jsou stanoveny jako kritérium pro vyhodnocení reorganizace jako „nepovedené“. Jde obecně především o neplnění povinností spojených s reorganizací. K přeměně reorganizace v konkurz však nemůže dojít tehdy, pokud byl reorganizační plán splněn ve všech podstatných bodech.

Dále IZ upravuje i situace, se kterými je spojeno zrušení rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu insolvenčním soudem, což v konečném důsledku vede opět k přeměně reorganizace na konkurz. *S právní mocí rozhodnutí, jímž bylo zrušeno rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu, nastane opět právní stav, kdy sice zůstává stále povolena reorganizace, ale není zde žádný (schválený) reorganizační plán a současně skončily všechny lhůty pro jeho event. předložení;v takovém případě rozhodne insolvenční soud o přeměně reorganizace v konkurz dle § 363 odst. 1 písmeno c).³⁸*

2.5.3 Oddlužení a jeho přeměna v konkurz

Jde o novou formu řešení úpadku, zavedenou do našeho právního řádu³⁹ jako reakci na stále větší zadluženost českých domácností. Stále roste objem spotřebitelských úvěrů, které FO nepodnikatelé uzavírají, aby zvýšily svou životní úroveň na úkor rostoucího zadlužení. Dle všeho se dá předpokládat, že zadluženost stále poroste. S tím jak roste zadlužení spotřebitelů, rostou i problémy spojené se splácením a roste tedy i počet spotřebitelských úpadků. *Nepodnikatelské (spotřebitelské) úpadky mají svá specifika. Pokud jsou řešeny konkurzem, stávají se určitým sociálním problémem,*

³⁷ Důvodová zpráva k IZ s. 220

³⁸ Zelenka, J. a kol.: Insolvenční zákon s komentářem, důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000, Linde Praha 2007, s. 529

³⁹ § 389 a násl. IZ

protože dlužník nepodnikatel, který prodělal konkurz, je handicapován tím, že je většinou celoživotně zadlužen. Další specifika spočívají v tom, že majetková podstata bývá velmi malá, neboť řada předmětů tvořících majetek spotřebitele je z ní vyloučena. Naproti tomu nepodnikatelé obvykle mají pravidelný příjem, většinou z pracovního poměru.⁴⁰

Cílem oddlužení je neutralizovat nebo alespoň zmírnit negativní dopad úpadku na budoucí život dlužníka-spotřebitele. Pokud totiž dlužník projde oddlužením, tak jej soud svým rozhodnutím osvobodí od placení neuspokojených částí pohledávek a dlužník, tak bude moci začít znovu s čistým štítem. Tento osobní bankrot, jako třetí ze způsobů řešení úpadku, poskytuje stejně jako reorganizace sanační alternativu k likvidačnímu řešení prostřednictvím konkurzu. Na rozdíl od reorganizace však oddlužení sleduje cíle dva. *Oddlužení tak nesleduje pouze co nejvyšší míru uspokojení věřitelů, což je obecným cílem insolvenčního zákona, ale obsahuje rovněž prvek sociální.⁴¹*

Co se týče subjektů, pro které je oddlužení určeno, mohou to být jak FO, tak PO, nesmí to být však podnikatelé. K podání návrhu je legitimován pouze dlužník sám, nikoli tedy jeho věřitelé ani jiné osoby. Z tohoto pohledu jsou matoucí některá ustanovení IZ, které mluví o osobě odlišné od dlužníka, jež podala návrh na povolení oddlužení.⁴² Přes tato matoucí ustanovení platí, že návrh na oddlužení podaný osobou odlišnou od dlužníka bude vždy insolvenčním soudem odmítnut, a to pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatele (to samozřejmě neplatí pro zástupce dlužníka, který se prokáže řádnou plnou mocí apod.).

Podstatou oddlužení (na rozdíl od konkurzu) je to, že dlužníkovi zůstávají zachována dispoziční oprávnění ohledně majetku náležejícímu do majetkové podstaty a po skončení oddlužení se dlužník osvobozuje od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž nebyly uspokojeny.⁴³

⁴⁰ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde s. 667

⁴¹ Holešínský, P., Strnad, M.: Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona; Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 13

⁴² Jde o § 393 odst. 4, § 394 odst. 4 a § 395 odst. 4 IZ

⁴³ Zelenka, J. a kol.: Insolvenční zákon s komentářem, důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000, Linde Praha 2007, s. 593

Oddlužení je možno provést dvěma způsoby⁴⁴, a to zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře. Při jednorázovém zpeněžení majetkové podstaty bude postupováno obdobně jako v případě konkurzu. Tato forma oddlužení je určena především dlužníkům-PO, kteří nemají pravidelné měsíční příjmy. Co se týče druhého způsobu oddlužení, prostřednictvím splácení po dobu 5 let, je tato forma zjevně určena pro nemajetné dlužníky-FO, které však mají pravidelný měsíční příjem.

PŘEMĚNA ODDLUŽENÍ V KONKURZ

*Již v první fázi oddlužení insolvenční soud zkoumá, jestli dlužník splňuje všechny podmínky, které insolvenční zákon stanovuje pro to, aby oddlužení vůbec mohlo být povoleno, a to nejen z hlediska náležitosti samotného návrhu, který dlužník insolvenčnímu soudu předložil, ale také z hlediska osoby dlužníka a jeho majetkových poměrů.*⁴⁵ Nesplnění těchto podmínek může znamenat prohlášení konkurzu. K rozhodnutí o řešení úpadku konkurzem tedy může dojít již při samotném rozhodování o návrhu na povolení oddlužení. Jestliže insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne, vezme na vědomí jeho zpětvzetí nebo jej zamítne, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkurzem.⁴⁶

Stejně tak je možné, aby bylo rozhodnuto o řešení úpadku konkurzem i v pozdější fázi insolvenčního řízení, pokud vyjdou najevo takové skutečnosti, které by jinak byly důvodem pro zamítnutí návrhu na povolení oddlužení.

IZ dále stanoví případy, kdy insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkurzem. Jde především o případy neplnění povinností vyplývajících ze schváleného oddlužení. *Zjistí-li insolvenční soud v průběhu plnění oddlužení, že dlužník neplní své povinnosti dle schváleného způsobu oddlužení nebo že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit anebo že dlužníkovi vznikl v důsledku jeho zaviněného jednání po schválení oddlužení peněžitý závazek po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti,*

⁴⁴ viz § 398 IZ

⁴⁵ Lukáš, P. Kdy a jak správně podat návrh na povolení oddlužení. Právní fórum, 2008, č. 5, s. 209

⁴⁶ § 396 odst. 1 IZ

schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkurzem [§ 418 odst. 1 písm. a), b), c)].⁴⁷

Jak již bylo výše zmíněno, oddlužení je jen pro osoby nepodnikatelské, proto návrh na oddlužení podaný podnikatelem bude vlastně (samozřejmě při splnění určitých podmínek) znamenat vydání rozhodnutí o prohlášení konkurzu. Toto skýtá i určité riziko pro nepoučené podnikatele, kteří bez odborné pomoci a s povrchní znalostí daného institutu (často nabytou z různých pseudovědeckých článků určených pro laickou veřejnost) mohou lehce dojít k závěru, že ono oddlužení je pro ně to nejlepší řešení a návrh na oddlužení podají. Tohoto rizika si je zřejmě vědomo i sdružení na ochranu spotřebitele, které před podáním návrhu na oddlužení ze strany osob podnikatelů, varuje na svých webových stránkách. *Oddlužení je pouze pro nepodnikatelské subjekty. V rámci oddlužení nelze sanovat dluhy vzniklé v rámci podnikání. Pokud podáte návrh na oddlužení jako podnikatelé (stačí i dluhy z předchozí podnikatelské činnosti – i když už teď nepodnikáte) a v rámci řízení bude osvědčen úpadek, soud rozhodne o řešení dlužníkovy úpadku konkurzem.*⁴⁸

2.6 PROCESNĚPRÁVNÍ PODMÍNKY

2.6.1 Obecně

Civilní proces může probíhat a rozhodnutí soudu může být vydáno jen za splnění určitých podmínek stanovených procesním právem. Tyto podmínky se nazývají procesní podmínky, občanský soudní řád je označuje jako podmínky řízení⁴⁹. Důvodem, pro který teorie upřednostnila název „procesní podmínky“, je nepřesnost označení „podmínky řízení“. OSŘ je definuje (skrže zavedení legislativní zkratky) jako podmínky, k jejichž splnění soud kdykoli za řízení přihlíží proto, aby mohl vydat meritorní rozhodnutí.⁵⁰ Pojem „podmínky řízení“ však nevystihuje podstatu a smysl procesních podmínek a je zavádějící v tom smyslu, že budí zdání, že je třeba splnit tyto podmínky, aby vůbec mohlo být zahájeno řízení. Tak tomu však není. Splnění podmínek je možno zjišťovat

⁴⁷ Holešínský, P., Politzer, T., Strnad, M.: Nové insolvenční právo v České republice (II. Část); Právní rádce, 2007, č. 12, s. XI

⁴⁸ stránky sdružení obrany spotřebitelů <http://www.spotrebitel.info/insolvence/zpusoby-reseni-upadku.php>

⁴⁹ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde s. 230

⁵⁰ viz. § 103 OSŘ

až po zahájení řízení. Nebrání totiž zahájení, ale brání, aby dané řízení vyústilo ve vydání meritorního rozhodnutí ve věci. Chápeme je tedy jako jakýsi předpoklad přípustnosti vydání meritorního rozhodnutí.

Z hlediska postupu soudu bude mít primární pořadí zkoumání procesních podmínek, neboť nejsou-li ty splněny, je zbytečné dělat jakékoli zjištění ohledně podmínek hmotněprávních⁵¹. Jaké procesní podmínky budou mezi podmínkami prohlášení konkurzu představeny, jsem již prozradil v obecném úvodu do problematiky podmínek (kapitola 2, podkapitola 2.2.), nebudu je tedy znovu vyjmenovávat a budu pokračovat přímo pojednáním o nich.

2.6.2 Podmínka náležitě zahájené řízení

INSOLVENČNÍ NÁVRH

Rozhodl jsem se tuto podmínku zařadit mezi procesní podmínky, přestože podle některých autorů nelze podmínku náležitě zahájeného řízení do procesních podmínek řadit. Vedla mne k tomu především skutečnost, že nedostatky v zahájení řízení vedou prakticky ke stejným důsledkům jako nedostatky jiných procesních podmínek. Navíc pro takové zařazení mluví i další skutečnost a to, že náležitě zahájené řízení splňuje zákonnou definici uvedenou v OSŘ, která již byla zmíněna výše. Je totiž zjevně nezbytnou podmínkou pro rozhodnutí soudu ve věci samé. Z výše uvedených důvodů chápu náležitě zahájené řízení jako procesní podmínku.

Insolvenční řízení je koncipováno jako řízení návrhové (i když může být matoucí ustanovení § 86 IZ, stanoví, že má insolvenční soud při dokazování povinnost provést i důkazy, které účastníci nenavrhli). Insolvenční řízení není možné zahájit z moci úřední ani na základě vlastních poznatků, ani na podnět soudů či orgánů státní správy a samosprávy.

Zahájeno je dnem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu.⁵² O podání insolvenčního návrhu věcně nepřislušnému soudu, případně o podání insolvenčního návrhu místně nepřislušnému soudu viz. níže v pojednání o příslušnosti.

Novelizací tohoto mladého insolvenčního zákona byl k ustanovením týkajících se zahájení insolvenčního řízení přidán odstavec, který stanoví, že *insolvenční návrh*

⁵¹ Zoulík, F., Zákon o konkurzu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání. Praha 1998, C. H. Beck s. 84

⁵² § 97 odst. 1 IZ

*musí být opatřen úředně ověřeným podpisem osoby, která jej podala, nebo jejím zaručeným elektronickým podpisem; jinak se k němu nepřihlíží*⁵³. Cílem je ztížit zneužívání insolvenčních návrhů, jejichž smyslem je poškodit konkurenci mezi účastníky hospodářské soutěže. Vložení tohoto odstavce odráží závažnost účinků, které jsou spojeny s vydáváním vyhlášky na základě podaného insolvenčního návrhu. Jde o omezení dlužníka nakládat se svým majetkem, ale i jiná omezení, které mohou dlužníkovi způsobit škodu. Pro dlužníka může podání insolvenčního návrhu znamenat například omezení přístupu k veřejným zakázkám.

Před vložení příslušného ustanovení bylo možno podat insolvenční návrh e-mailem nebo faxem, aniž by zde byl požadavek zaručeného elektronického podpisu. Takovéto podání návrhu však bylo problematické z důvodu anonymity navrhovatele, protože osoby, které podání učinily, by byly prakticky nedohledatelné pro účely případné náhrady škody, kterou způsobily. K tomu je třeba dodat, že dle ustanovení OSŘ takovéto osobě vznikla povinnost, do 3 dnů takovéto podání doplnit písemně. Nicméně takovýto postup by nedokázal zabránit situacím, kdyby byla osoba, proti níž návrh směřoval, třeba i zcela bez důvodu, podrobena po celé 3 dny výše uvedeným omezením (aniž by se následně mohla bez nepřiměřeného úsilí domoci náhrady škody, takovým „bezdůvodným“ návrhem způsobené).

Toto zpřísnění podmínek pro podání insolvenčního návrhu elektronickou cestou můžeme jednoznačně hodnotit jako pozitivní, protože umožňuje snadnější identifikaci navrhovatele a tím působí proti zneužívání insolvenčních návrhů v hospodářské soutěži a zároveň též usnadňuje případné vymáhání náhrady škody, která vinou navrhovatele vznikla osobě, proti níž insolvenční návrh směřoval.

OPRÁVNĚNÉ SUBJEKTY

Subjekty oprávněnými k podání insolvenčnímu návrhu jsou pouze dlužník nebo věřitel. Výjimkou je rozšíření okruhu subjektů oprávněných podat insolvenční návrh týkající se úpadku finančních institucí, kdy kromě dlužníka a věřitele je aktivně legitimován i orgán dozoru nebo dohledu. Jen tyto subjekty mohou náležitě zahájit řízení. Návrh podaný jinými subjekty k zahájení insolvenčního řízení nepovede a soud ho bude muset zamítnout pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatele.

⁵³ § 97 odst. 2 IZ

V případě hrozícího úpadku je oprávněn podat insolvenční návrh jen dlužník sám a nikoli také věřitel. Takováto úprava má v podstatě dva důvody. Prvním důvodem je skutečnost, že osobou schopnou odpovědně posoudit hrozící úpadek, je jen dlužník sám. Druhým důvodem je pak obava z věřitelů, kterým by bylo jinak umožněno zneužívat tento institut jako způsob nátlaku vůči dlužníkovi, což by bylo v rozporu se smyslem a cíli insolvenčního řízení.

Okruh subjektů oprávněných podat insolvenční návrh je tedy relativně úzký a zřejmě je to tak i dobře. Domnívám se, že případné rozšíření subjektů, které by byly oprávněny podat insolvenční návrh, by bylo nadbytečné. Nynější výčet totiž zahrnuje všechny osoby, které mají bezprostřední ekonomický zájem na průběhu a výsledku insolvenčního řízení a tudíž jej považují za dostatečný.

NÁLEŽITOSTI INSOLVENČNÍHO NÁVRHU

V podstatě IZ kopíruje to, co známe z OSŘ a vychází z dosavadní úpravy, tak jak ji aplikovala praxe. Kromě obecných náležitostí podání je třeba označit dlužníka, kterého se daný insolvenční návrh týká a také označit navrhovatele (popřípadě je třeba označit jejich zástupce nebo příslušnou organizační složku státu). Dále musí být v návrhu uvedeny skutečnosti, které osvědčují dlužníkuv úpadek nebo případně hrozící úpadek a také, pokud jde o návrh podaný věřitelem, skutečnosti, které opravňují podat návrh (takovou skutečností je doložení splatné pohledávky, kterou má věřitel proti dlužníkovi). Doloženy musí být i další skutečnosti.⁵⁴ Dále je třeba, aby byl insolvenční návrh dostatečně určitý a srozumitelný. *Insolvenční návrh, který neobsahuje všechny náležitosti nebo který je nesrozumitelný nebo neurčitý, insolvenční soud odmítne, jestliže pro tyto nedostatky nelze pokračovat v řízení; učiní tak neprodleně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl insolvenční návrh podán. Ustanovení § 43 občanského soudního řádu se nepoužije.*⁵⁵ Tedy existence vad návrhu, které budou tak závažné, že brání projednatelnosti návrhu, povedou vždy k odmítnutí insolvenčního návrhu, a to bez ohledu na to, zda jde o vady odstranitelné či nikoli. Není tedy možné, aby insolvenční soud vyzval navrhovatele k nápravě. Toto, na první pohled, pro navrhovatele poněkud přísné ustanovení, je podle mého názoru zcela na místě. Zahájení insolvenčního řízení

⁵⁴ konkrétně stanoví § 103 odst. 1 a odst. 2

⁵⁵ § 128 odst. 1 IZ

má přeci jenom tak velké dopady na postavení dlužníka, že je na místě stanovit přísnější podmínky na straně navrhovatele, jako toho, který zahájení insolvenčního řízení způsobí. Navíc, nic nebrání tomu, aby navrhovatel insolvenční návrh podal znovu. Je také možno, aby navrhovatel proti takovému odmítnutí návrhu ze strany insolvenčního soudu podal odvolání, ale nedá se očekávat, že by této možnosti navrhovatelé využívali. Takové odvolání by mělo pro navrhovatele smysl jen v tom případě, že by jeho součástí bylo doplnění odmítnutého návrhu, čímž by došlo k odstranění vad, které odmítnutí způsobily. Pokud by však na základě takového odvolání mělo dojít ke zrušení původního odmítajícího rozhodnutí, bylo by to v rozporu se smyslem daného ustanovení, které právě klade odpovědnost na navrhovatele, aby hned napoprvé předložili insolvenčnímu soudu srozumitelný a určitý návrh, který bude obsahovat všechny potřebné náležitosti. Daná úprava samozřejmě zvýší počet řízení ukončených procesně bez meritorního rozhodnutí.

Dále je upřesněn počet potřebných stejnopisů, čímž se bourá pochybnost o jejich počtu. Počet stejnopisů bude jiný u insolvenčního návrhu podaného dlužníkem a jiný u insolvenčního návrhu podaného věřitelem. Počet stejnopisů je zřejmý z ustanovení § 103 odst. 4 IZ o doručování. *Čtvrtý odstavec jasně určuje, že návrh navrhovatele odlišný od dlužníka se doručuje pouze dlužníkovi, tzn. že návrh bude insolvenčnímu soudu předkládán ve dvou vyhotoveních, návrh dlužnický stačí předložit pouze ve vyhotovení jediném. Odlišná bude situace pro navrhovatele, který se svým návrhem přistupuje do již probíhajícího insolvenčního řízení. Počet stejnopisů návrhu bude odpovídat počtu účastníků, kteří již v řízení vystupují.*⁵⁶

Také je stanovena povinnost připojit k insolvenčnímu návrhu předepsané přílohy a listinné důkazy. Tyto se však nepovažují za součást insolvenčního návrhu. Vymezení příloh, které je třeba přiložit k insolvenčnímu návrhu, je jinak vymezeno v případě dlužníka a jinak v případě věřitele. V případě dlužníka, který podává insolvenční návrh, se jedná o velice podrobný návod, jak připravit insolvenční návrh. Jde o ustanovení mnohem podrobnější a preciznější, než jak jsme mohli najít v dosavadní úpravě. Insolvenčním zákonem je tedy dlužníkovi, který podává insolvenční návrh, stanovena povinnost, připojit k návrhu příslušné seznamy stanovené ustanovením § 104 IZ. Insolvenční soud může vyžadovat splnění stejné povinnosti i od dlužníka, který není

⁵⁶ Kozák, J.; Budín, P.; Dadam, A.; Páchl, L. Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 928

navrhovatelem. V případech, kdy má navrhovatel vůči dlužníkovi vykonatelnou pohledávku, uloží tuto povinnost dlužníkovi vždy. Podává-li insolvenční návrh věřitel, je povinen doložit, že má splatnou pohledávku proti dlužníkovi a k nároku připojit její přihlášku.⁵⁷ Tato přihláška však nebude jakýmsi opisem textu návrhu, jak by se dle výše uvedeného dalo předpokládat. Může být totiž podána toliko na speciálním formuláři, který zveřejňuje ministerstvo a jehož náležitosti stanoví prováděcí právní předpis. Také skutečnosti uvedené ve formuláři se mohou, od skutečností uvedených v návrhu, odlišovat. Platí totiž, že pro podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení není výše pohledávky věřitele vůbec podstatná, zatímco v přihlášce musí být konkretizována zcela přesně⁵⁸ a je neopominutelnou součástí přihlášky. *Nejsou-li k insolvenčnímu návrhu připojeny zákonem požadované přílohy, nebo neobsahují-li tyto přílohy stanovené náležitosti, určí insolvenční soud navrhovateli lhůtu k doplnění insolvenčního návrhu. Tato lhůta nesmí být delší než 7 dnů; to neplatí jde-li o insolvenční návrh podle § 98 odst. 1. Nebude-li insolvenční návrh ve stanovené lhůtě doplněn, insolvenční soud jej odmítne.*⁵⁹ U návrhu podaného věřitelem rovněž nebude od věci tvrdit existenci plurality věřitelů (jako jedné z nutných podmínek rozhodnutí o úpadku).

Pokud insolvenční návrh podává věřitel a prostřednictvím příloh nedoloží ty skutečnosti, které uvedl v insolvenčním návrhu (respektive nedoloží-li některé z nich), přichází k úvahu ještě jiný postup insolvenčního soudu, který může insolvenční návrh zamítnout, a to z důvodu, že nebyl osvědčen úpadek dlužníka.

V určitých případech je podání insolvenčního návrhu stanoveno IZ jako povinnost. *Povinnost podat insolvenční návrh budou mít i nadále dlužníci-podnikatelé (ať již fyzické či právnické osoby), kteří budou povinni podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděli nebo při náležité pečlivosti měli dozvědět o svém úpadku.*⁶⁰

⁵⁷ viz § 105 IZ

⁵⁸ v souladu s § 175 IZ

⁵⁹ § 128 odst. 2 IZ

⁶⁰ Holešínský, P., Politzer, T., Strnad, M.: Nové insolvenční právo v České republice (I. Část); Právní rádce, 2007, č. 11, s. VIII.

2.6.3 Podmínky na straně soudu

PRAVOMOC

Obecně můžeme pravomoc soudů vymezit jako soustavu oprávnění a povinností, které jsou zákonem přiznány soudům, aby tyto mohly vykonávat své činnosti. Pravomoc určuje, které věci patří do rozhodování soudů a vlastně vymezuje soudní soustavu jako celek vůči orgánům, které stojí mimo rámec této soudní soustavy. Pro IŘ platí, že jde o soudní pravomoc výlučnou. Nelze ji přenést na jiný orgán nebo na rozhodce. Z tohoto pohledu je podmínkou prohlášení konkurzu existence insolvenčního soudu, který daný konkurz prohlásí. IZ se o insolvenčním soudu zmiňuje v souvislosti s ustanoveními o procesních subjektech. V § 9 IZ je uveden taxativní výčet procesních subjektů a insolvenční soud je zde výslovně jmenován.

PŘÍSLUŠNOST

Zjednodušeně by se dalo říci, že pravomoc určuje, co budou soudy rozhodovat, zatím co příslušnost určuje, jaký konkrétní soud věc rozhodne. Dalo by se tedy říci, že jde o jakési vymezení uvnitř soudní soustavy. V občanském soudním řádu najdeme tři druhy příslušnosti. Jde o věcnou, místní a funkční příslušnost.

Určení věcné příslušnosti nám dává odpověď na otázku, který článek soudní soustavy je oprávněn projednat a rozhodnout určitou věc jako soud první instance. Z jiného pohledu se dá říci, že věcnou příslušností *rozumíme vymezení rozsahu působnosti mezi soudy různého druhu.*⁶¹ IZ v ustanovení § 7 odst. 2 pro určení věcné (stejně jako místní) příslušnosti soudu výslovně odkazuje na OSŘ. Toto ustanovení považuji za nadbytečné, protože jeho vypuštění z IZ, by nic nezměnilo na použití OSŘ. Důvodem je obecnější ustanovení § 7 odst. 1 IZ, které stanoví povinnost přiměřeně postupovat dle ustanovení OSŘ, pokud tedy IZ nestanoví jinak nebo pokud by byl takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení. Vzhledem k tomu, že použití OSŘ pro určení věcné a místní příslušnosti zjevně není v rozporu se zásadami na kterých spočívá IZ, ani žádné ustanovení IZ nestanoví jinak, bylo by jistě

⁶¹ Schelleová, I. a kol.: Civilní proces, Praha 2006, Eurolex Bohemia, s. 282

vhodné tento odstavec z IZ vypustit. Posilování právní jistoty v daném případě, kde nepanuje žádná pochybnost, nemůžeme považovat za šťastné, neboť jen zvyšuje rozsah, už tak velice rozsáhlého IZ. OSŘ stanoví, že v prvním stupni je věcně příslušný pro insolvenční řízení krajský soud (případně městský soud). Jen u tohoto soudu tedy může být zahájeno insolvenční řízení a jen krajský soud může na dlužníka prohlásit konkurz. *To mimo jiné znamená, že podáním insolvenčního návrhu u jiného než krajského soudu, který je podle občanského soudního řádu v prvním stupni soudem věcně příslušným k projednání tohoto návrhu a rozhodnutí o něm, insolvenční řízení zahájeno není.*⁶² Muselo by totiž dojít k předání věcně příslušnému soudu a účinky spojené s podáním insolvenčního návrhu by nastaly až dnem, kdy by k předání skutečně došlo. K tomu je pro úplnost třeba dodat, že konkrétní lhůta, ve které by měl věcně nepřislušný soud předat věc soudu příslušnému, stanovena není a může tedy dojít k prodlení mezi podáním insolvenčního návrhu a zahájením insolvenčního řízení (jinak samozřejmě platí, že soud by tak měl učinit neprodleně). Vzhledem k výše uvedenému chápu existenci věcně příslušného soudu (který jediný může o prohlášení konkurzu rozhodnout) jako jednu z podmínek prohlášení konkurzu.

*Místní příslušnost vymezuje rozsah působnosti mezi soudy stejného článku soustavy.*⁶³ V insolvenčním řízení tedy určuje, který z krajských soudů bude tím soudem, jenž věc projedná a rozhodne o ní v prvním stupni. Jak již bylo výše zmíněno, tak IZ pro určení místní příslušnosti soudu odkazuje na OSŘ. OSŘ místní příslušnost rozlišuje na obecnou a zvláštní. Pro insolvenční řízení bude platit obecná místní příslušnost. Obecná místní příslušnost je určena obecným soudem účastníka, proti němuž směřuje návrh. Jak jsem již výše uvedl, tak pro insolvenční řízení v prvním stupni je věcně příslušný krajský soud. Dle OSŘ, pak platí, že *je-li pro řízení v prvním stupni věcně příslušný krajský soud a místní příslušnost se řídí obecným soudem účastníka, je místně příslušným krajský soud v jehož obvodu je obecný soud účastníka*⁶⁴. Nedostatek podmínky místní příslušnosti nemá tytéž účinky jako nedostatek podmínky věcné příslušnosti. Účinky insolvenčního návrhu podaného k místně nepřislušnému krajskému soudu nastanou dnem, kdy mu návrh došel, nikoli až dnem, kdy dojde k postoupení na místně příslušný soud.

⁶² Důvodová zpráva k IZ s. 180

⁶³ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde s. 121

⁶⁴ § 85a OSŘ

Je třeba se ještě zmínit o zásadě trvání příslušnosti (*perpetuatio fori*), která se vztahuje jak k věcné, tak k místní příslušnosti. Význam této zásady spočívá v tom, že změna rozhodných okolností, ke kterým došlo po zahájení řízení, nemá již vliv ani na věcnou ani na místní příslušnost. Obě příslušnosti tedy zůstávají posouzeny tak, jak byly posouzeny ke dni zahájení řízení.

Funkční příslušnost uvádím jen pro úplnost, ve vztahu k podmínkám prohlášení konkurzu se jí není třeba zabývat. Funkční příslušnost určuje dělení působnosti mezi soudy různých článků soudní soustavy při projednávání jedné a téže věci. Jinak řečeno určuje, který soud rozhoduje o opravných prostředcích, ať už jde o opravné prostředky řádné nebo mimořádné.

2.6.4 Podmínky na straně účastníků

OBECNĚ

Nejprve je třeba vymezit, kdo je oním účastníkem v insolvenčním řízení. Odpověď nalezneme v IZ. *Účastníky insolvenčního řízení jsou dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku.*⁶⁵ V civilním řízení rozlišujeme tyto procesní podmínky na straně účastníků řízení, způsobilost být účastníkem řízení (právní subjektivita) a procesní způsobilost (procesní subjektivita). K tomu bychom mohli přiřadit ještě dvě další podmínky týkající se zastoupení. Jde o řádné zastoupení procesně nezpůsobilého a řádná plná moc zmocněnce, je-li účastník zastoupen na základě plné moci. Se zastoupením na základě plné moci pak ještě můžeme mluvit o další podmínce, a to o podmínce způsobilosti být zmocněncem.

PRÁVNÍ SUBJEKTIVITA (ZPŮSOBILOST BÝT ÚČASTNÍKEM)

Dle ustanovení § 19 OSŘ ji má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti (jinak jen ten, komu ji zákon přiznává). Budeme tedy zkoumat, komu OZ v ustanovení § 7 a v ustanovení § 18 způsobilost mít práva a povinnosti přiznává. Právní subjektivitu mají fyzické osoby i právnické osoby.

⁶⁵ § 14 odst. 1 IZ

*Způsobilost k právům a povinnostem (právní osobu, právní subjekt) má každý, kdo je ve smyslu práva osobou (subjektem).*⁶⁶ Právní subjektivita je tedy pojmovým znakem osoby a tedy i pojmovým znakem fyzické osoby. Všechny fyzické osoby mohou být účastníkem řízení, aniž by je této způsobilosti mohly zbavit jakékoli okolnosti na jejich straně nebo rozhodnutí soudu (dokonce je způsobilost přiznána i počatému dítěti, narodí-li se živé). Této způsobilosti lze pozbyt jedině smrtí (respektive prohlášením za mrtvého).

*V porovnání s fyzickými osobami právnické osoby nejsou osobami i v přirozeném smyslu. Vznikají, mění se a zanikají při splnění podmínek stanovených právními normami.*⁶⁷ Zákon tedy stanoví, co je právnickou osobou, což vyplývá z faktu, že jde o osoby uměle vytvořené pro potřeby práva.

V insolvenčním řízení vystupují jako účastníci jak fyzické osoby, tak i osoby právnické a to jak v postavení dlužníka, tak i v postavení věřitele. Stejně jako v jiných řízeních i v insolvenčním řízení je soud povinen zkoumat právní subjektivitu výše uvedených osob, ať už podávají návrh na zahájení insolvenčního řízení anebo jsou těmi, proti nimž daný návrh směřuje.

Jak již bylo výše zmíněno, dle ustanovení § 128 odst. 1 IZ insolvenční soud odmítne takový návrh, který trpí vadami, jenž brání projednatelnosti návrhu. Pokud tedy na straně insolvenčního navrhovatele není dána právní subjektivita, insolvenční návrh bude insolvenčním soudem odmítnut. Stejně tak může být dán nedostatek právní subjektivity i na straně dlužníka proti němuž insolvenční návrh směřuje. Například by mohl být podán insolvenční návrh na majetek dlužníka, který již zemřel nebo třeba proti odštěpnému závodu (ten je organizační složkou, nejde tedy o PO, nemá tedy právní subjektivitu). I v tomto případě bude tedy muset insolvenční soud takový insolvenční návrh odmítnout.

Vzhledem k tomu, že daný nedostatek (jak již bylo výše zmíněno), nelze odstranit, není z povahy věci třeba se zabývat skutečností, zda může insolvenční soud vyzývat k odstranění nedostatků. Přesto pro úplnost dodám, že i kdyby hypoteticky tento nedostatek bylo možno odstranit, insolvenční soud by stejně nemohl k odstranění tohoto nedostatku vyzvat. Důvodem je skutečnost, že daný nedostatek brání

⁶⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M., a kol.: Obč. Z.- I §1-459. Komentář 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 98

⁶⁷ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 138

projednatelnosti návrhu, čímž dle ustanovení § 128 IZ vylučuje možnost použití ustanovení § 43 OSŘ, které takovýto postup umožňuje.

Způsobilost být účastníkem, je tedy neodstranitelnou podmínkou (nejen) pro insolvenční řízení a její nedostatek vždy způsobí nemožnost prohlášení konkurzu, protože insolvenční soud takový návrh bude muset (z výše uvedených důvodů) odmítnout.

PROCESNÍ SUBJEKTIVITA (PROCESNÍ ZPŮSOBILOST)

*Každý může před soudem jako účastník samostatně jednat (procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém má způsobilost vlastními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti.*⁶⁸ Opět je tedy třeba použít předpisů hmotného práva pro určení dané způsobilosti a zjistit, kdy osobě vzniká způsobilost k právním úkonům.

Dle ustanovení § 8 OZ platí, že způsobilost k právním úkonům fyzických osob vzniká v plném rozsahu zletilostí. Této zletilosti fyzické osoby zásadně nabývají dovršením osmnácti let (u osob mladších je možno i dříve, pokud uzavřou manželství). Pokud jde o osoby nezletilé, tyto mají dle OZ způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Co se týče způsobilosti k právním úkonům, tak platí, že jí mohou být fyzické osoby, na rozdíl od způsobilosti k právům a povinnostem, zbaveny (případně jim může být způsobilost k právním úkonům omezena). *Procesní způsobilost nemají osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům. Osoby, které byly omezeny ve způsobilosti k právním úkonům, mají procesní způsobilost jen v takovém rozsahu, v jakém zůstala jejich způsobilost k právním úkonům zachována.*⁶⁹

Procesní způsobilost mají i právnické osoby. *U právnických osob je dána procesní způsobilost od okamžiku jejich vzniku a trvá až do jejich zániku. Omezení způsobilosti právnických osob nabývat práva a povinnosti stanovené zákonem (srov. § 19 odst. 1 OZ) se neprojevuje při výkonu práv a povinností účastníka řízení, ale pouze v oblasti hmotněprávních úkonů dotčené právnické osoby.*⁷⁰ Jak již bylo výše zmíněno, právnická osoba je osobou fiktivní, takže z její povahy vyplývá, že za ní vždy bude

⁶⁸ § 20 OSŘ

⁶⁹ Fiala, J. a kol., Občanské právo. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 77

⁷⁰ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol., Občanský soudní řád. Komentář. I díl. 7 vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 1066

jednat fyzická osoba. Kdo jedná za právnickou vymezuje především ustanovení § 21 OSŘ. Okruh osob, který za právnickou osobu může obecně jednat, je ještě zúžen pro určité konkrétní případy, které jsou definovány tím, že zájmy fyzické osoby, která by za právnickou osobu jednala, by byly v rozporu se zájmy dané právnické osoby, za kterou je jednáno.⁷¹

Obecně o procesní subjektivitě platí, že je podmínkou řízení a soud musí, stejně jako u právní subjektivity, zkoumat zda je dána. Nedostatek této podmínky však může být v určitých případech, na rozdíl od nedostatku právní subjektivity, zhojen. Soud je dokonce obecně povinen, v souladu s ustanovením § 104 odst. 2 OSŘ, učinit vhodná opatření, která k odstranění nedostatku této podmínky povedou. Platí, že k zastavení řízení může dojít jen tehdy, pokud se, ani přes tato vhodná opatření přijatá soudem, nepodařilo výše uvedený nedostatek odstranit.

Nedostatek procesní subjektivity může v insolvenčním řízení rovněž nastat, jak na straně navrhovatele, tak i na straně dlužníka, proti kterému směřuje.

Co se týče nedostatku procesní způsobilosti na straně navrhovatele, tak platí, že ať už je navrhovatelem dlužník anebo věřitel, vždy musí mít procesní způsobilost, aby mohlo být insolvenční řízení zahájeno a k prohlášení konkurzu mohlo dojít. Platí, že *Insolvenční řízení lze zahájit jen na návrh.*⁷² Tzn. podmínkou k zahájení insolvenčního řízení a tím i podmínkou k prohlášení konkurzu je procesně způsobilý navrhovatel. Může dojít například k situaci, kdy nezletilá fyzická osoba podá insolvenční návrh. Jak jsem již výše zmínil, tato osoba nemá procesní způsobilost, což způsobí, že insolvenční soud bude muset takový insolvenční návrh odmítnout. Nemůže dokonce takovou osobu ani vyzvat k odstranění vad (například k tomu, aby za ní podala návrh osoba s procesní způsobilostí), protože to by odporovalo dispoziční zásadě, která je pro insolvenční řízení charakteristická. V případě procesní nezpůsobilosti na straně navrhovatele (bez ohledu na to, zda navrhovatelem bude dlužník či věřitel) půjde vždy o vadu, která brání projednatelnosti insolvenčního návrhu a zároveň tedy půjde o nesplnění jedné z podmínek pro prohlášení konkurzu.

Nedostatek procesní způsobilosti může nastat i na straně dlužníka, proti kterému návrh směřuje. Insolvenční návrh musí vždy směřovat proti konkrétnímu dlužníku. Dlužník může být jak fyzická osoba, tak právnická osoba. Pokud kdykoli během

⁷¹ viz § 21 odst. 4 OSŘ

⁷² § 97 odst. 1 první věta IZ

insolvenčního řízení dojde k tomu, že dlužník ztratí procesní způsobilost, nastoupí ona výše zmíněná povinnost insolvenčního soudu, uvedená v ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ, učinit vhodná opatření k tomu, aby byl nedostatek procesní způsobilosti odstraněn. Blíže ke zhojení nedostatku procesní způsobilosti viz. následující pojednání o zastoupení. Nedostatek procesní způsobilosti na straně dlužníka, proti němuž insolvenční návrh směřuje, je tedy rovněž procesní podmínkou prohlášení konkurzu a bez splnění této podmínky k prohlášení konkurzu nemůže dojít. Jde nicméně o podmínku, jejíž nedostatek je zhojitelný a je povinností soudu, postarat se o odstranění takového nedostatku. Toto je také zásadní rozdíl oproti nedostatku být účastníkem řízení, který odstraněn být nemůže a jehož zhojení nepřipadá v úvahu.

ŘÁDNÉ ZASTOUPENÍ PROCESNĚ NEZPŮSOBILÉHO

Úzce souvisí s podmínkou procesní způsobilosti účastníka řízení. Procesní způsobilost účastníka je procesní podmínkou řízení, přesto je i při procesní nezpůsobilosti možno řízení zahájit a provést, pokud je osoba, která procesní způsobilost nemá řádně zastoupena. *Nedostatek procesní způsobilosti účastníka nebrání účastenství ve věci. Takový účastník však musí být zastoupen.*⁷³ Řádné zastoupení je tedy podmínkou řízení tehdy, pokud se jedná o procesně nezpůsobilého účastníka. Může jít například o situace, kdy je účastníkem řízení osoba zbavená způsobilosti nebo u právnických osob může jít o neustavení orgánů, které by byly oprávněné za právnickou osobu jednat. Soud na takové situace bude reagovat zhojením procesní nezpůsobilosti. Může zjistit zástupce a předvolat ho, nebo může sám ustanovit opatrovníka. Ustanovení opatrovníka samotným insolvenčním soudem však bude výjimečné, častěji dá příslušnému soudu podnět, aby opatrovníka ustanovil on.

ŘÁDNÁ PLNÁ MOC ZMOCNĚNCE, JE-LI ÚČASTNÍK ZASTOUPEN NA ZÁKLADĚ DOHODY O PLNÉ MOCI.

Rozdíl oproti předešlému spočívá v tom, že je zastoupen procesně způsobilý účastník (plnou moc zmocněnci však může udělit i případný zákonný zástupce účastníka). Smysl zastoupení na základě plné moci spočívá v tom, že umožňuje osobám realizovat jejich právo, zahajovat řízení a jednat před soudem, bez jejich osobní účasti,

⁷³ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde s. 142

prostřednictvím daného zástupce, kterému udělí plnou moc. Samotná plná moc slouží k prokázání zmocnění a tím i oprávnění vystupovat za účastníka. Procesní podmínkou se tedy plná moc stává tehdy, když se účastník rozhodne být v řízení zastoupen svým zmocněncem a za tímto účelem ji zmocněnci udělí. Pokud bude tedy insolvenční návrh na zahájení insolvenčního řízení podávat osoba, která není ani dlužníkem ani věřitelem, bude muset plnou mocí prokázat, že tyto osoby zastupuje. Pokud plnou moc neprokáže, insolvenční řízení nemůže být zahájeno pro nedostatek aktivní legitimace ze strany navrhovatele.

Obecně platí, že je tato procesní podmínka zhojitelná, a to tak, že by soud vyzval k nápravě (tedy k prokázání plné moci) a následně by na tuto výzvu bylo reagováno jejím prokázáním. Takto by totiž byl daný nedostatek zhojen a podmínka prokázání plné moci by byla vlastně dodatečně splněna. V insolvenčním řízení však takto soud postupovat nemůže. Jak již bylo výše zmíněno soud nemůže vyzývat k odstranění vad, které brání projednatelnosti návrhu, přestože jde o vady odstranitelné. Insolvenční soud tedy bude muset daný návrh odmítnout.

Cíl a smysl zkoumání plné moci je na první pohled jasný, jde o to zabránit situacím, kdy by třetí osoba, která je nezúčastněná na řízení, zahájila a ovlivňovala řízení. Pokud by toto zkoumáno nebylo a plná moc by se neověřovala, je velice pravděpodobné, že by se podávání návrhů skrze „falešné“ zástupce „nevědomých“ věřitelů stalo prostředkem k nekalé soutěži a vyřizování účtů.

2.6.5 Zásada ne bis in idem

Tato zásada bývá v souvislosti s procesními podmínkami běžně zmiňována. *Dalšími dvěma procesními podmínkami jsou podmínky vztahující se k právnímu principu ne bis in idem (ne dvakrát o tomtéž). Jde o podmínku, že projednání a rozhodnutí věci nebrání překážka již probíhajícího řízení v téže věci (tzv. litispendence – v l. p. lis pendens, spočívající spor). Za druhé jde o podmínku, že projednání a rozhodnutí věci nebrání překážka věci pravomocně rozhodnuté (překážka rei iudicatae, v l.p. res iudicata).⁷⁴ Z tohoto důvodu, ale samozřejmě hlavně proto, že se jistým způsobem promítá i do insolvenčního řízení, ji nelze mezi procesními podmínkami nezmínit. Především je její promítnutí zřejmé v ustanovení § 107 IZ. Další insolvenční*

⁷⁴ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde s. 235

*návrh podaný na majetek téhož dlužníka dříve, než insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, se považuje za přistoupení k řízení. K dalšímu insolvenčnímu návrhu podanému poté, co insolvenční soud vydal rozhodnutí o úpadku, se nepřihlíží.*⁷⁵

V souvislosti se zásadou *ne bis in idem* bychom mohli uvažovat jako o podmínce (respektive o překážce) prohlášení konkurzu o skutečnosti, že již bylo o způsobu řešení úpadku insolvenčním soudem rozhodnuto. Je například zřejmé, že nelze rozhodnout o insolvenčním návrhu a opětovně prohlásit konkurz na majetek dlužníka, pokud již na jeho majetek konkurz prohlášen byl a právě probíhá, přestože takový návrh může (a často i bude) splňovat všechny potřebné náležitosti a za jiných okolností by k rozhodnutí o úpadku a následnému konkurzu vedl. K prohlášení konkurzu v tomto případě tedy nedojde právě a jedině proto, že už v daném případě k prohlášení konkurzu došlo. Obdobně bude prohlášení konkurzu (nikoli absolutně) bránit existence rozhodnutí o povolení reorganizace dle ustanovení § 328 IZ a rozhodnutí o povolení oddlužení dle ustanovení § 397 IZ. Je totiž z povahy věci nemyslitelné, aby zároveň probíhalo jedno z těchto sanačních řešení a vedle něj probíhal současně konkurz (k tomuto je nicméně nutné dodat, že rozhodnutí o těchto sanačních řešení nakonec může skončit rozhodnutím o prohlášení konkurzu, jak jsem již výše uvedl). Jde tedy přesněji řečeno o nemožnost, aby byl úpadek řešen současně konkurzem a některou ze sanačních forem. Z tohoto pohledu můžeme promítnutí principu *ne bis in idem* považovat (z výše uvedeného pohledu) za jakousi podmínku prohlášení konkurzu *sui generis*.

V úvahu přichází také situace, že již o konkurzu bylo rozhodnuto v zahraničí. K tomu je vhodné zmínit známý příklad z praxe, kdy prohlášení konkurzu v zahraničí stálo za zrušením rozhodnutí o prohlášení konkurzu v tuzemsku. Dne 11.02.2008 rozhodl Nejvyšší soud ve věci mediálně známého dlužníka Václava Fischera o zrušení konkurzu probíhajícího v České republice. Důvodem byl fakt, že již 16.03.2005 byl na soukromý majetek Václava Fischera, na jeho vlastní žádost, prohlášen konkurz v Německu. Kdežto Městský soud v Praze rozhodl o prohlášení konkurzu až 26.04.2005, tedy poté, když už byl konkurz prohlášen v Německu. *Soudce Nejvyššího soudu Zdeněk Krčmář uvedl, že evropské právo rozeznává hlavní a vedlejší konkurz. Hlavní je účinný ve všech zemích unie, vedlejší má účinky jen na majetek v zemi, kde byl vyhlášen. Podmínkou u vedlejšího konkurzu navíc je, aby měl dlužník v zemi svou*

⁷⁵ § 107 odst. 1 první věta IZ a § 107 odst. 4 první věta IZ

provozovnu. Hlavní konkurz je nyní ten německý. Pražský městský soud by měl ještě zvážit, zda v Česku připadá v úvahu vedlejší konkurz. „Nejvyšší soud dospěl k závěru, že to, co bylo zatím v řízení zjištěno, nestačí pro závěr, že Václav Fischer má provozovnu na území České republiky.“⁷⁶ Daná úprava rozlišující hlavní a vedlejší konkurz a stanovující podmínku provozovny pro prohlášení vedlejšího konkurzu, platná pro Českou republiku, je důsledkem vstupu České republiky do EU. Tímto krokem se ustanovení obsažená v přímo použitelném právním předpise Evropských společenství, tj. v nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, stala součástí tuzemského právního řádu a český insolvenční soud se jím tudíž musí řídit. Tudíž se bude muset zabývat i zjištěním, že v zahraničí již byl na daného dlužníka, proti němuž směřuje insolvenční návrh, prohlášen konkurz a zda-li tato skutečnost neznemožňuje prohlášení konkurzu v tuzemsku.

2.6.6 Požadavky mimoprocenší povahy

Jedná se o požadavek, aby o prohlášení konkurzu rozhodl zákonný soudce, který je nepodjatý a zároveň, aby bylo rozhodnuto ve správném obsazení soudu. Přestože někdy bývají tyto požadavky mimoprocenší povahy považovány za procesní podmínky, přikláním se k převažujícímu teoretickému názoru, že procesními podmínkami nejsou. To, že jsem je zařadil z hlediska osnovy mé diplomové práce pod kapitulu procesních podmínek, je proto, že jsem považoval za vhodné zmínit se o nich právě na tomto místě, nikoli tedy proto, že bych je za procesní podmínky považoval.

ZÁKONNÝ SOUDCE

Co se týče podmínky rozhodování zákonného soudce, tak dle ustanovení § 12 odst. 1 IZ platí, že v insolvenčním řízení jedná a v prvním stupni rozhoduje jediný soudce (samosoudce). Kdy může v insolvenčním řízení rozhodovat vyšší soudní úředník, stanoví zákon o vyšších soudních úřednících. Ten výslovně zakazuje, aby vyšší soudní úředník prohlásil konkurz. Tím, kdo tedy bude (a zároveň tedy může) prohlašovat konkurz, bude vždy samosoudce. Nicméně, přijetím IZ byla zřízena funkce asistenta soudce, otázkou tedy je, zda-li tento nebude moci prohlásit na dlužníka konkurz. Platí totiž, že *asistent soudce insolvenčního soudu činí jednotlivé úkony*

⁷⁶ Konkurzní noviny článek z vydání č. 5 ze dne 5.3.2008

*insolvenčního řízení z pověření soudce insolvenčního soudu.*⁷⁷ Oprávnění, kterými může být asistent soudce pověřen, nejsou tak jednoznačná jako u vyšších soudních úředníků, protože zde chybí obdoba jejich negativního vymezení, jako to známe ze zákona o vyšších soudních úřednících. Rozsah oprávnění, které bude asistent soudce z pověření soudce oprávněn vykonávat, není zatím zcela jasný. Přestože je dost pravděpodobné, že bude širší než v případě vyšších soudních úředníků, lze podle mého názoru možnost, že by vydávali rozhodnutí o prohlášení konkurzu s velkou pravděpodobností vyloučit. Důvodem je podle mne především podpůrné použití výše zmíněného zákona o vyšších soudních úřednících a to konkrétně ustanovení, které stanoví rozsah možné delegace na vyšší soudní úředníky a které takové rozhodnutí vyšším soudním úředníkem výslovně zakazují.

NEPODJATOST

Jedním z charakteristických znaků a zároveň požadavků kladených na soudce je nepochybně jejich nestrannost. Z tohoto důvodu existuje i institut, jež z rozhodování vylučuje soudce u nichž tato nestrannost pro poměr k dané věci, účastníkům řízení nebo jejich zástupcům není dána. *K podmínkám řízení patří, že nesmí rozhodovat vyloučený soudce.*⁷⁸ Jak jsem již na jiném místě uvedl, patří mezi procesní podmínky prohlášení konkurzu pravomoc a příslušnost, které určí, zda má v daném případě rozhodovat soud a konkrétně který z nich. Dle rozvrhu práce příslušného soudu je pak určen konkrétní soudce, který danou věc rozhodne. Přestože však je výše uvedené splněno a insolvenční řízení bude probíhat u příslušného soudce daného insolvenčního soudu, bude zjištění tohoto nedostatku mimoprocenší povahy (spočívajícího v rozhodování soudce, u něhož je důvod pochybovat o jeho nepodjatosti) od okamžiku jeho zjištění, bránit jakémukoliv pokračování v řízení.⁷⁹ Zároveň bude, v případě, že dojde přesto k rozhodnutí, důvodem k jeho zrušení, a to jak v odvolacím, tak i v dovolacím řízení. Rovněž bude důvodem podání žaloby pro zmatečnost.

Například by mohl nastat případ, kdy by o úpadku měl rozhodnout soudce, jenž je manželem osoby o jejímž úpadku má být rozhodnuto. Zde by šlo o zjevný příklad

⁷⁷ § 13 IZ

⁷⁸ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde s. 114

⁷⁹ blíže k předpokladům vyloučení soudců (správní a procesní linii, námitce podjatosti atd.) viz. Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde s. 113-115

toho, kdy by byl soudce v situaci, v které by bylo třeba pochybovat o jeho nepodjatosti a mělo by dojít k jeho vyloučení z řízení.

2.7 PODMÍNKY SUI GENERIS

*K podmínkám prohlášení konkurzu patří konečně i to, že neexistují zákonné překážky jeho prohlášení. Jimi rozumíme pozitivní ustanovení zákona, která zakazují, aby v určitých případech byl konkurz prohlášen buď vůbec, anebo pouze v určité době nebo při splnění stanovených podmínek.*⁸⁰ K těmto podmínkám sui generis řadím institut moratoria a existenci subjektů jež IZ ze své působnosti vylučuje (dále by se k nim daly zařadit určité projevy zásady ne bis in idem, kdy rozhodnutí o některém způsobu řešení úpadku brání současnému rozhodnutí o prohlášení konkurzu, tak jak již bylo pojednáno v předchozí kapitole). O těchto podmínkách sui generis bychom tedy klidně mohli hovořit jako o negativních podmínkách, já se však budu v následujícím textu spíše držet označení „podmínky sui generis“.

2.7.1 Moratorium

*Po dobu trvání moratoria nelze vydat rozhodnutí o úpadku.*⁸¹ Jednou z podmínek prohlášení konkurzu je však existence úpadku, z toho vyplývá, že bez vydání rozhodnutí o úpadku, nemůže dojít ani k rozhodnutí o prohlášení konkurzu. Z tohoto hlediska je tedy neexistence moratoria (které by bránilo rozhodnutí o úpadku) podmínkou prohlášení konkurzu sui generis.

Důvodem existence institutu moratoria je ochrana dlužníka-podnikatele na určitou dobu, aby svůj úpadek, případně hrozící úpadek zažehnal vlastními silami a tím odvrátil negativní důsledky, které jsou spojené s vydáním rozhodnutí o úpadku. Jde o zcela nový institut, který do jisté míry nahradil dosavadní neúspěšný institut ochranné lhůty. *Ochrannou lhůtu je možno vyhodnotit jako neúspěšný pokus umožnit poctivému dlužníkovi vyhnout se prohlášení konkurzu na jeho majetek. Neúspěch tohoto záměru potvrzuje, že za roky 1998-2003 bylo povoleno toliko 8 ochranných lhůt.*⁸²

⁸⁰ Zoulík, F., Zákon o konkurzu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání. Praha 1998, C. H. Beck s. 86

⁸¹ § 120 odst. 1 IZ

⁸² Kozák, J.: Nové úpadkové právo v České republice; Právní zpravodaj, ročník IX, 2/2008, s. 5

IZ umožňuje podat návrh na moratorium, jak po zahájení insolvenčního řízení, tak i před jeho zahájením. Institut moratoria je přístupný jen pro subjekty, které vymezuje ustanovení § 2 odst. 2 obchodního zákoníku, tedy pro podnikatele. Navíc je okruh subjektů ještě zúžen o právnické osoby v likvidaci, které jsou z využití institutu moratoria vyloučeny. Kromě tohoto omezení dle subjektů, je zde i omezení využití moratoria (pokud jde o podání návrhu na moratorium v době po podání insolvenčního návrhu) z hlediska časového, které stanoví relativně krátké lhůty, ve kterých je možno o moratorium požádat a jejichž zmeškání znamená ztrátu možnosti tento institut využít. Pokud insolvenční návrh podal sám dlužník, tak musí návrh na povolení moratoria podat do sedmi dnů počítaných ode dne zahájení insolvenčního řízení, v případě, že insolvenční návrh podal věřitel je lhůta do 15 dnů od doručení insolvenčního návrhu dlužníkovi. Pro počítání lhůt se použije OSŘ. Dále je samozřejmě třeba, aby dlužníkův návrh obsahoval všechny požadované náležitosti a přílohy dle ustanovení § 116 IZ (včetně náležitostí uvedených v ustanoveních § 103 a §104 IZ). Dále je zde relativně vágně vyjádřen požadavek, aby návrh na povolení moratoria obsahoval všechny skutečnosti, které odůvodňují jeho vyhlášení. Tedy úpadek případně hrozící úpadek dlužníka.

Domnívám se, že daná úprava není vhodná, protože zde chybí výslovné uložení povinnosti dlužníkovi, předložit informace o tom, jakým způsobem moratoria využije. Zdá se mi přirozené, že dlužník, který žádá o moratorium, aby zachránil své podnikání a úpadek nebo hrozící úpadek odvrátil, bude rovněž muset uvést jako povinnou náležitost, jakým způsobem toho chce dosáhnout. Potřeba stanovení takové povinnosti se mi zdá o to víc potřebná, když si uvědomíme, že by motivací dlužníka pro moratorium mohla být klidně touha svůj majetek „vytunelovat“. Ustanovení, stanovící povinnost dlužníka uvést způsob řešení svých problémů, by insolvenčnímu soudu více přiblížilo skutečné záměry dlužníka a umožnilo by mu správněji rozhodnout o tom, zda moratorium povolí či nikoliv. Zároveň by takováto úprava nepřinesla žádný negativní vedlejší efekt snad kromě legitimně uložené povinnosti dlužníkovi navíc, která by však poctivému dlužníkovi neměla činit obtíž, protože pokud žádá o moratorium s čistým svědomím (a moratorium má vést ke svému účelu), způsob řešení bude mít stejně připraven a nebude tedy pro něj žádný problém s tímto řešením insolvenční soud seznámit.

Další povinností dlužníka, kterou IZ ukládá, je určení doby, po kterou má moratorium trvat. Tato doba nesmí přesáhnout tři měsíce (insolvenční soud však může tuto dobu za určitých podmínek prodloužit, nejdéle však o třicet dní).

Důležitou a jistě i velice obtížně splnitelnou povinností dlužníka je zajištění písemného prohlášení většiny věřitelů. Tato většina věřitelů se bude počítat podle výše jejich pohledávek, nemusí jít tedy o většinu početní. Takže v určitém případě (pokud by disponoval onou většinou dle výše pohledávek) by mohlo stačit i písemné prohlášení jediného věřitele. Právě souhlas věřitelů by měl být zřejmě tou největší kontrolou dlužníka, aby institutu moratoria nezneužil v rozporu s jeho účelem. Nicméně i zde je nebezpečí, že se zde objeví fiktivní věřitelé „napojení“ na dlužníka, kteří zajistí potřebnou většinu a s povolením moratoria budou souhlasit a tedy, že tato jakási kontrola poctivosti dlužníkových úmyslů selže. K tomu je však třeba dodat, že písemné prohlášení věřitelů bude bráno v potaz jenom v případě, že podpisy věřitelů na tomto prohlášení budou úředně ověřeny. Cíl úředního ověření je jasný, ztížit falšování těchto prohlášení a zabránit pozdější sporům o to, zda věřitel dané prohlášení učinil, či nikoli.

Ani toto však nestačí a musí být splněna ještě další skutečnost, a to skutečnost, že dosud insolvenční soud nerozhodl o insolvenčním návrhu (tento požadavek je u návrhu na moratorium podaném před zahájením insolvenčního řízení splněn z povahy věci).

Účinnost moratoria nastává od okamžiku zveřejnění rozhodnutí a jeho vyhlášení v insolvenčním rejstříku. Co se týče zániku moratoria, tak obecně platí, že k zániku dochází uplynutím té doby, na kterou bylo moratorium vyhlášeno. K zániku moratoria však může dojít i před uplynutím této doby, kdy insolvenční soud rozhodne o jeho zrušení. Učiní tak v případě, že o to v návrhu požádá většina věřitelů (opět počítaná dle výše jejich pohledávek). Insolvenční soud však může rozhodnout o zrušení moratoria i bez návrhu, a to v případě, že dlužník uvedl v návrhu nepravdivé údaje nebo sledoval nepoctivý záměr. K takovému zrušení moratoria by vedlo například zjištění, že dlužník navrhl moratorium proto, aby upřednostnil uspokojení pohledávek jen některého nebo některých z jeho věřitelů (tento příklad nepoctivého záměru dlužníka je výslovně uveden v IZ). Před uplynutím stanovené doby dojde k zániku moratoria také tehdy, pokud insolvenční soud řízení o insolvenčním řízení zastaví, insolvenční návrh zamítne nebo ho odmítne. Dalším případem zániku moratoria je, v případě moratoria

vyhlášeného před zahájením insolvenčního řízení, podání insolvenčního návrhu ze strany dlužníka.

Z hlediska podmínek prohlášení konkurzu (ve vztahu k institutu moratoria) bude tedy třeba vždy zkoumat, zda neběží doba trvání vyhlášeného moratoria. Protože pokud moratorium bylo vyhlášeno a doba po kterou má trvat neskončila, nebude moci insolvenční soud vydat rozhodnutí o úpadku a tím ani následně rozhodnout o způsobu jeho řešení konkurzem (samozřejmě ani reorganizací či oddlužením).

Co se týče rozdělení na moratorium povolené před zahájením insolvenčního řízení a moratorium povolené po něm, mohlo by takové dělení samo o sobě naznačovat, že v případě moratoria před zahájením insolvenčního řízení není třeba existence úpadku nebo hrozícího úpadku. Takový výklad by byl samozřejmě špatný a to s ohledem na nutnost vykládat IZ komplexně, tedy i s přihlédnutím k ustanovení § 1 IZ, které vymezuje účel zákona. Z něho je zřejmé, že je to právě jen úpadek (případně hrozící úpadek), který opravňuje k použití institutu moratoria, jakož i jiných institutů či ustanovení obsažených v IZ.⁸³

2.7.2 Vyloučené subjekty

IZ vymezuje subjekty, jejichž úpadek (případně hrozící úpadek) nebude možné řešit některým ze způsobů, které insolvenční zákon dovoluje. Na vyjmenované subjekty, kterými jsou stát, kraj, obec, ale i určité státem zřízené subjekty, jejichž postavení a úkoly, které plní, je činí specifickými, se působnost IZ nevztahuje. Dále jsou vyloučeny ty subjekty, za které stát nebo územní samosprávný celek převzal všechny jejich dluhy nebo se za ně zaručil. V podstatě se tedy určité subjekty mohou stát vyloučenými z působnosti IZ zásahem státu, respektive územních samosprávných celků.⁸⁴ Toto připadá v úvahu pouze u právnických osob, IZ také toto výslovně pouze u právnických osob umožňuje. U fyzických osob (i kdyby IZ nemluvil výslovně o právnických osobách) by takovýto způsob státní pomoci nebyl možný, protože by byl v rozporu s akty práva EU. To je také důvod, proč možnost učinit státním zásahem (respektive zásahem územní samosprávy) ze subjektu vyloučený subjekt, u fyzických osob v zákoně uvedena není.

⁸³ blíže k tomuto viz. Havel, B.: Skica o moratoriu, Sbírnka prací na téma: Nové insolvenční právo, Key publishing, Ostrava 2006 s. 80 s jehož názorem se v této věci ztotožňuji

⁸⁴ jedná se o subjekty vymezené v § 6 odst. 1 IZ

Na tyto výše uvedené subjekty nebude tedy možné prohlásit konkurz. Z tohoto pohledu můžeme skutečnost, že dlužníkem není některý z oněch výslovně stanovených subjektů, považovat za zvláštní podmínku prohlášení konkurzu, protože k tomu, aby mohlo k prohlášení konkurzu dojít, bude mimo jiné třeba, aby dlužníkem nebyl žádný z těchto vyloučených subjektů.

Kromě toho, že v IZ najdeme subjekty, proti nimž nelze zahájit konkurz nikdy, jsou v IZ výslovně stanoveny subjekty, u kterých nebude možné IZ použít a tím ani konkurz prohlásit „v určitém časovém úseku“. Jedná se subjekty uvedené v ustanovení § 6 odst. 2 IZ. Pokud by byl podán insolvenční návrh na dané subjekty „v daném časovém úseku“, musel by insolvenční soud tento návrh zamítnout z důvodu nesplnění zákonem stanovených předpokladů pro vydání rozhodnutí o úpadku. Stejně by samozřejmě musel postupovat i v předchozím případě, když by insolvenční návrh směřoval proti subjektům uvedeným v ustanovení § 6 odst. 1 IZ. Zajímavá situace by nastala v případě, že by byl návrh na zahájení insolvenčního řízení podán před skončením doby, po kterou jsou subjekty vyňaty z působnosti IZ, ale insolvenční soud by rozhodoval o takovém návrhu až ve chvíli, kdy by již tato doba pominula a osoby by z působnosti IZ přestaly být vyňaty. Domnívám se, že by v takovém případě nemohl insolvenční soud takový návrh zamítnout jen proto, že byl podán v době, kdy nebylo možné IZ použít.

Ačkoliv porovnání s úpravou obsaženou v dřívějším zákonu o konkurzu a vyrovnání může svádet k závěru, že počet zaváděných výjimek z působnosti zákona vzrostl, ve skutečnosti byl (jak rozvedeno níže) toliko akceptován dosavadní stav založený jinými zákonnými úpravami. Záměrem naopak bylo koncipovat výjimky z působnosti zákona jen v nezbytně nutné míře, když zahraniční zkušenosti dokládají, že s nárůstem mnohdy nahodile zaváděných výjimek z působnosti úpadkového práva klesá i účinnost úpadkového práva jako celku.⁸⁵

Pokud tedy bude insolvenční návrh směřovat proti výše uvedeným vyloučeným subjektům, půjde o negativní podmínku prohlášení konkurzu, protože bude bránit použití IZ a tedy rozhodnutí o úpadku a tím samozřejmě i následnému rozhodnutí o jeho řešení konkurzem.

⁸⁵ Schelleová, I., Úvod do insolvenčního práva, Eurounion Ostrava 2008 s. 19

2.8 KONKURZ

Pokud jsou všechny výše uvedené podmínky splněny, může dojít k řešení dlužníkovu úpadku konkurzem. IZ konkurz definuje tak, že *konkurz je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkurzu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají pokud zákon nestanoví jinak.*⁸⁶

Konkurz tedy nově bude znamenat jen jednu z forem řešení úpadku, která bude stát vedle oněch výše zmíněných. Oproti ZoKV jde tedy o zásadní změnu v tom smyslu, že již konkurz není uceleným samostatným řízením, jako byl dosud, ale jedná se jen o likvidační formu řešení úpadku vedle níž lze, za splnění určitých podmínek, užít i jiné sanační formy. K tomu se však sluší dodat, že přestože jde jen o jednu z forem řešení úpadku, dá se předpokládat, že to bude právě konkurz, který bude vždy dominovat nad sanačními způsoby. Je to přeci jenom historicky nejstarší forma a cokoli jiného je jen jakousi specialitou vůči němu. Tato jakási obecnost řešení úpadku formou konkurzu je zřetelná i v koncepci úpravy případného nezdaru využití některé ze sanačních forem. Případný nezdar bude totiž (jak jsem již výše rozebral) znamenat prohlášení konkurzu.

Zajímavou novinkou v IZ je nepatrný konkurz, který je dokonce některými autory chápán téměř jako samostatný způsob řešení úpadku. *Konečně je možné považovat za do jisté míry samostatný způsob řešení úpadku i tzv. nepatrný konkurz. Jeho prostřednictvím budou řešeny případy, kdy dlužník nemá dostatečný majetek.*⁸⁷ Tento způsob řešení úpadku je určen pro fyzické osoby nepodnikatele a také pro všechny osoby, které nepřesahují určitou hranici obratu a počtu přihlášených věřitelů. V podstatě jde v případě nepatrného konkurzu o jakési zjednodušení vlastního průběhu konkurzu.

Samotný průběh konkurzu je velice zajímavým procesem, jehož rozebrání je však bohužel již mimo rozsah této práce.

⁸⁶ § 244 IZ

⁸⁷ Schelleová, I., Insolvenční zákon - poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy, Eurounion Ostrava 2006 s. 11

3 ZÁVĚR

Při psaní každé práce se její autor musí potýkat s určitými problémy, které by podle mého názoru měl v závěru své práce zmínit.

Pro mne bylo při psaní této diplomové práce nejtěžším úkolem nepřekročit zadání vymezené daným tématem. Často jsem se pustil do psaní, utekl z hranic tématu a pak dlouze mazal již napsané, jen abych se příliš neodchýlil od daného tématu. Insolvenční právo je přeci jenom velice pestrým a rozsáhlým tématem, který skýtá spoustu zajímavých institutů a možností zamyšlení. Navíc, když zrovna vstoupil v účinnost tak čerstvý zákon, bylo mi při studiu problematiky insolvenčního práva velice zatěžko některé novinky a zajímavé instituty nerozebrat, nebo se o nich alespoň nezmnít a striktně se držet relativně úzce vymezené části insolvenčního práva, jakou téma podmínky prohlášení konkurzu představuje. Doufám, že jsem pokušení „odběhnout“ od tématu nakonec nepodleh a moje diplomová práce leží v mantinelech, které jí byly vymezeny zadáním.

Dalším neméně obtížným problémem, který jsem musel vyřešit, bylo to, zda v mé práci zmiňovat či citovat judikaturu, když v době, kdy jsem začínal tuto práci psát, byla k dispozici jen judikatura ke starému ZoKV a nikoli ke klíčovému a hlavnímu prameni mé diplomové práce, tedy k IZ. V určitých případech se dá opravdu podle mého názoru předpokládat obdobné, ne-li stejné rozhodování. Přesto jsem se nakonec rozhodl žádné zmínky a citace judikatury v diplomové práci neuvést. Je sice pravdou, že nový IZ v mnohém navazuje na ustanovení ZoKV, nicméně je třeba si uvědomit, že také přináší nové instituty, jiné pojmosloví a někdy i přeci jenom jiné pojetí klíčových institutů. V úvahu jsem musel vzít i nezpochybnitelný fakt, že ustanovení IZ je třeba vykládat v souvislosti celého zákona, a to především vzhledem k jeho cílům a zásadám, jinak dojde ke zkreslení a výklad nebude správný. Při citaci a odkazech na judikaturu bych tedy používal výklad ustanovení, která by byla vytržená z kontextu a tudíž bych se z tohoto pohledu musel dopustit postupu, který by nemohl být považován za správný. Judikatorní výklad vážící se na ZoKV nemohl z povahy věci k IZ a jeho celkovému pojetí přihlížet, proto jsem se z důvodů výše uvedených zdržel toho, abych ve své práci

judikatury používal. Dovolím si v této souvislosti citovat, podle mne důvody tohoto mého rozhodnutí vystihující citát *zákon zitrka nelze číst očima včerejška*.⁸⁸

Tato práce původně měla obsahovat mnoho řádků o pojmech, historii a vývoji konkurzního (insolvenčního) práva a o vývoji a změně podmínek prohlášení konkurzu, dále také širší srovnání IZ a ZoKV v této oblasti. Po dohodě s vedoucím práce byla tato část z diplomové práce vypuštěna. Tam, kde se mi to zdálo zajímavé či podnětné, jsem však v diplomové práci odkazoval na ZoKV a srovnával ho s novým IZ.

Problematika podmínek prohlášení konkurzu má své úskalí především ve skutečnosti, že nikde v zákoně není výslovně stanoveno, co všechno se oněmi podmínkami prohlášení konkurzu vlastně myslí. V případě procesních podmínek jsou dokonce i v odborné literatuře rozdílné pohledy na to, co lze za procesní podmínky vůbec považovat. Při tom stanovení podmínek prohlášení konkurzu je klíčové, protože jeho nastavení určuje jak bude „snadné“ se do (úpadku) konkurzu dostat. Přes roztříštěnost úpravy podmínek prohlášení konkurzu stačí pro jejich zkoumání použít třech zákonů. Co se týče právních předpisů, omezil jsem se tedy na zkoumání IZ, OSŘ a OZ.

V dané diplomové práci jsem se pokusil zmapovat všechny podmínky, které musí být splněny, aby mohlo dojít k prohlášení konkurzu. Bylo pojednáno o podmínkách hmotněprávních i těch procesněprávních, byly dokonce zmíněny i předpoklady mimoprocení. Dále byly zmíněny i ty podmínky, které můžeme považovat za předpoklady *sui generis*, tedy podmínky negativní, také někdy nazývané překážkami řízení. Jedna podkapitola byla navíc věnována i možnosti prohlášení konkurzu skrze „nepovedené“ sanační řešení úpadku, které IZ do právního řádu nově přinesl.

Kromě toho, že byly jednotlivé podmínky popsány, pokusil jsem se nastínit určité potenciální problémy, které mohou být podle mého názoru s dnešní úpravou podmínek prohlášení konkurzu spjaty. Šlo především o možnosti zneužití úpravy podmínek v rozporu s účelem IZ (například změna definice předlužení, do které se nově zahrnují i nesplacené závazky dlužníka a z toho plynoucí nebezpečí spojené se získáváním informací o nesplacených závazcích nelegálním způsobem), ale i jiná negativa (například co bude s dlužníkem, který nemá prostředky ani na uhrazení zálohy,

⁸⁸ citát jsem si vypůjčil z Havel, B.: *Skica o moratoriu*, Sbirka prací na téma: Nové insolvenční právo, Key publishing, Ostrava 2006 s. 80

jejíž nezaplacení vedlo k zastavení řízení). V těch případech, kde stávající úpravu považuji za vhodnou a v ZoKV bylo upraveno stejně, jsem buď danou podmínku ponechal bez úvah, anebo jsem přidal své názory na to, proč ji za vhodnou považuji (například mnohost věřitelů jako podmínka pro existenci úpadku). Nový IZ dle mého názoru znamená rozhodně pokrok a zlepšení, a to i v oblasti tématu podmínek prohlášení konkurzu, kde některé podmínky více zpřesnil či jinak došlo ke zlepšení. Pokud jsem tedy dosavadní úpravu považoval za nedostatečnou a nynější úpravu považuji za zlepšení, uvádím v čem toto zlepšení vidím (například zpřísnění podmínek pro podání insolvenčního návrhu elektronickou cestou).

Co se týče možností, jak zlepšit úpravu podmínek prohlášení konkurzu a její praktické fungování, spatřuji je především v těchto čtyřech směrech.

Za první by mělo dojít ke změně OSŘ a roztříštěnou úpravu procesních podmínek sjednotit a upravit uceleně s výslovným stanovením, co se za procesní podmínky vlastně považuje (včetně změny zavádějící terminologie v OSŘ použité). Dále by mělo být na témže místě jednoznačně stanoveno, jak soudce rozhodne při nesplnění konkrétní podmínky a zda případně může vyzývat k její nápravě.

Za druhé by mělo dojít k ještě většímu sjednocení, zpřehlednění a zpřesnění podmínek prohlášení konkurzu (a i jiných způsobů řešení úpadku) v IZ.

Za třetí bych se zasazoval o to, aby na základě delšího pozorování užívání IZ v praxi, byly provedeny potřebné změny, které budou reagovat na problémy, které při aplikaci postupně vyplynou na povrch. Vyplývá to z mého názoru, že každý zákon je třeba ověřit praxí, protože jen ta ukáže, zda sebelepší záměr zákonodárce vedl ke svému účelu.

Za čtvrté bych se přikláněl k větší informovanosti širší společnosti, která by také měla odstranit případné mýty o insolvenčním právu. To by mělo zabránit například k tomu, aby návrh na oddlužení podávali podnikatelé apod. Navíc je pravděpodobné, že se do úpadku bude dostávat čím dál více obyčejných lidí, takže i z tohoto důvodu by bylo vhodné rozšířit přístup k informacím o podmínkách, za kterých dochází k prohlášení konkurzu (případně k jiným způsobům řešení úpadku).

Přestože by se takto dalo pokračovat, neučiním tak. Důvodem je, že současnou úpravu podmínek prohlášení konkurzu, přes drobné výtky, které k ní mám, považuji za relativně zdařilou a také z důvodu níže uvedeného.

Na konci této práce si dovolím ještě zdůraznit dobře známé pravidlo, které zná z praxe každý právník a to, že sebelepší právní úprava není samospasitelná. Záleží vždy i na kultuře, povědomí i svědomí osob, které budou takové právní úpravy chtít využít, jakož i osob, které ji budou aplikovat. I institut, který by mohl být lehce zneužitelný, může výborně fungovat ve společnosti, kde jeho zneužití nikoho ani nenapadne. Je třeba si uvědomit, že pro insolvenční právo, a tím i pro podmínky prohlášení konkurzu, to platí dvojnásob. Už jen fakt, že se jedná o řízení návrhové, dává tušit, jak velkou roli budou účastníci insolvenčního řízení pro celý průběh řízení mít. Kde nebude věřitelů, kteří by podali návrh na zahájení insolvenčního řízení, bude jen poskrovnu úpadků de iure, které navrhnu sami dlužníci. I to, zda opravdu bude úpadek řešen prohlášením konkurzu, je do jisté míry ponecháno na účastnících řízení. Navíc v IZ došlo k zřejmému posílení věřitelů, takže vliv účastníků na insolvenční řízení výrazně zvětšil (z důvodu nepřekročení tématu o něm však v této práci nebylo blíže pojednáno). Pro správné fungování jakéhokoli zákona, je navíc třeba správná aplikace kvalifikovaných soudců. Uvidíme také, zda zřízení asistentů soudce insolvenčního soudu opravdu povede k odlehčení soudcům a ke zrychlení řízení (jehož pomalost je jedním z největších problémů insolvenčního/konkurzního řízení). Daly by se uvést ještě další příklady skutečností, na kterých bude správné fungování insolvenčního práva závislé, ale poslední idea této diplomové práce je již dostatečně zřejmá, až delší praxe ukáže, zda a co je v IZ vhodné ponechat a co je případně vhodné změnit či vypustit. Zda podmínky prohlášení konkurzu bude třeba zpřísnit či je zvolnit či jakkoliv jinak upravit.

Z DŮVODU MÉHO POBYTU V ZAHŘANIČÍ DOŠLO K PRODLENÍ MEZI UZAVŘENÍM RUKOPISU A ODEVZDÁNÍM DIPLOMOVÉ PRÁCE. Z TOHOTO DŮVODU SE V DIPLOMOVÉ PRÁCI NEVYSKYTUJÍ NĚKTERÉ, V DOBĚ ODEVZDÁNÍ PRÁCE, AKTUÁLNÍ PROBLÉMY (PŘEDEVŠÍM NÁRUST ZAHÁJENÝCH INSOLVENČNÍCH ŘÍZENÍ NA VÝZNAMNÉ SPOLEČNOSTI V SOUVISLOSTI S KRIZÍ) A Z NICH VYPLÝVAJÍCÍ DŮLEŽITÉ POZNATKY O FUNGOVÁNÍ NOVÉHO IZ V PRAXI.

POUŽITÉ ZKRATKY:

IZ.....zák. č. 162/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
ZoKV.....zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
ZoIS.....zák. č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
OSŘ.....zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ.....zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OBCHZ.....zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
ZP.....zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Knižní literatura:

1. Zoulík, F., Zákon o konkurzu a vyrovnání. Komentář. 3 vydání. Praha 1998, C. H. Beck
2. Schelleová, I., Insolvenční zákon - poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy, Eurounion Ostrava 2006
3. Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 5 vydání, Praha 2008, Linde
4. Kozák, J.; Budín, P.; Dadam, A.; Pachel, L. Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. Praha: ASPI, a.s., 2008
5. Zelenka, J. a kol.: Insolvenční zákon s komentářem, důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000, Linde Praha 2007
6. Schelle, K., Sběrka prací na téma nové insolvenční právo, Key Publishing, Ostrava, 2006
7. Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 3 vydání, Praha 2004, Linde
8. Schelleová, I. a kol.: Civilní proces, Praha 2006, Eurolex Bohemia
9. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M., a kol.: Obč. Z.- I §1-459. Komentář 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008
10. Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva. Praha: ASPI Publishing, 2004
11. Fiala, J. a kol., Občanské právo. Praha: ASPI, a.s., 2006
12. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol., Občanský soudní řád. Komentář. I díl. 7 vydání. Praha: C.H.Beck, 2006
13. Schelleová, I., Úvod do insolvenčního práva, Eurounion Ostrava 2008

Časopisecká literatura:

1. Právní zpravodaj
2. Právní rádce

3. Právo a podnikání
4. Právní rozhledy
5. Právní fórum
6. Konkurzní noviny
7. Daně a finance
8. Noviny pro konkurz a vyrovnání
9. Bulletin advokacie
10. Epravo.cz magazine
11. Ekonom
12. Euro

Citované časopisecké články:

1. Kozák, J.: Nové úpadkové právo v České republice; Právní zpravodaj, ročník IX, 2/2008, s. 1
2. Holešínský, P., Politzer, T., Strnad, M.: Nové insolvenční právo v České republice (I. Část); Právní rádce, 2007, č. 11, s. II.
3. Zoulík, F.: K některým problémům zákona o konkurzu a vyrovnání, Právo a podnikání, 1993, č. 2, s. 2-6
4. Pelikán, T.: Nové úpadkové právo v České republice; Právní zpravodaj, ročník VIII, 12/2007, s. 8
5. Richter, T.: Reorganizace podle insolvenčního zákona - 1. část; Právní rozhledy, 2008, č. 13, s. 465
6. Holešínský, P., Strnad, M.: Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona; Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 13
7. Lukáš, P. Kdy a jak správně podat návrh na povolení oddlužení. Právní fórum, 2008, č. 5, s. 209
8. Holešínský, P., Politzer, T., Strnad, M.: Nové insolvenční právo v České republice (II. Část); Právní rádce, 2007, č. 12, s. XI
9. Holešínský, P., Politzer, T., Strnad, M.: Nové insolvenční právo v České republice (I. Část); Právní rádce, 2007, č. 11, s. VIII.
10. Kozák, J.: Nové úpadkové právo v České republice; Právní zpravodaj, ročník IX, 2/2008, s. 5

Internetové zdroje

1. <http://www.vlada.cz>
2. <http://www.spotrebitele.info/insolvency>
3. <http://www.kn.cz/>
4. <http://www.insolvency.cz/>
5. <http://www.epravo.cz/>
6. <http://insolencni-zakon.justice.cz/>
7. <http://www.kskri.cz/>
8. <http://pravniradce.ihned.cz/>
9. <http://www.pravnik.cz/>
10. <http://www.ejustice.cz/>

Další

1. Důvodová zpráva k IZ
2. Ottův naučný slovník - díl dvanáctý. Olomouc 1998, Argo

Právní předpisy

1. Zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, v platném znění
2. Zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, v platném znění
3. Zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
4. Zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
5. Nařízení Rady (ES) 1346/2000 o úpadkovém řízení

PRE-CONDITIONS FOR ADJUDICATION OF BANKRUPTCY

The thesis is composed of three chapters.

Chapter One is introduction. It presents the aims of the thesis and the reasons for choosing this thesis. The purpose of the study is describing all pre-conditions for adjudication of bankruptcy. I have chosen the thesis within insolvency branch of law because I think, it is very interesting and complicated part of law and because I think that suitable regulation is very important for our society. Given the events of the last four months with the financial crisis in the Czech Republic we can see how the appropriate regulation of insolvency is necessary. But the main reason for my choice was that the new Insolvency Act (Act No. 182/2006 Coll. On Insolvency and Its Settlement Methods) come into effect. This new legal regulation which cover a lot of questions and expectations was the main reason for choosing this thesis.

Chapter Two concerns about pre-conditions. It is the body of the thesis. The chapter is subdivided into eight subchapters.

The first subchapter deals with the regulations of pre-conditions. All the pre-conditions for adjudication of bankruptcy are contained in three codes which are the Civil Procedure Code, the Civil Code and the Insolvency Act. So if you want examine these pre-conditions you must use them. The first chapter includes several notes about the new act and shortly introduce it.

The second subchapter characterises pre-conditions and enumerates them. This chapter mentions how the pre-conditions for adjudication of bankruptcy are divided. In the second subchapter you can find the basic structure of the thesis.

The third subchapter is concerned with the bankruptcy as a first pre-condition. The Czech equivalent for bankruptcy in this sense is “úpadek”. The bankruptcy is the basic pre-condition for adjudication of bankruptcy. The third subchapter consists of short introduction and four sections. In the introduction of third subchapter you can find only general definition of bankruptcy and a few words about it. The first, second and third sections are focused on individual types of bankruptcy. In fact, you can find there

the legal definition of the bankruptcy. The last section is concerned with the decision about bankruptcy.

The fourth subchapter examines the situations when debtor has not enough property for insolvency proceeding and solutions of these situations. The fourth subchapter is also about advance money.

The fifth subchapter examines reorganization and discharge of debts and their transformations to the adjudication of bankruptcy. The fifth subchapter is subdivided into three sections. The first section is focused on legal methods which can be used for solving bankruptcy situations. The second section is concerned with reorganization and situations which cause the adjudication of bankruptcy. The third section is concerned with discharge of debts and situations which cause the adjudication of bankruptcy.

The sixth subchapter is an analysis of conditions of proceedings. The sixth subchapter is divided into six sections. The first section characterises the conditions of proceedings generally. The second section concentrates on the insolvency statement. The third section presents conditions joined with the court. The fourth section is about conditions joined with participants in proceedings. The fifth section analyzes conditions joined with the legal principle „ne bis in idem“. Last section is about conditions which are not conditions of proceeding but which are similar to them.

The seven subchapter shows the pre-conditions for adjudication of bankruptcy sui generis. The subchapter consists of two sections. The first section presents moratorium. The second section reports on exclusion subjects.

The eight subchapter mentions the definition of bankruptcy. The eight subchapter also mentions the special trivial bankruptcy.

Conclusions are drawn in Chapter Three. The main idea is that only practical application will show if the new regulation is suitable. I outlines possible improvements. My suggestions are the unifications of pre-conditions for adjudication of bankruptcy, well-informed public and conformation to the circumstances following from application.

KLÍČOVÁ SLOVA:

- podmínky, konkurz
- pre-conditions, bankruptcy